

UČEŠĆE GRAĐANA U DEMOKRATSKIM PROCESIMA U SRBIJI

-

2018.

Centar za istraživanje, transparentnost i odgovornost, CRTA, u okviru inicijative Otvoreni parlament, uz podršku Ipsos Strategic Marketinga sproveo je istraživanje "Učešće građana u demokratskim procesima u Srbiji", šestu godinu za redom. Prva dva istraživanja (sprovedena 2013. i 2014. godine) podržali su Britanska ambasada u Beogradu i Nacionalni demokratski institut.

Cilj istraživanja je da utvrdi stepen spremnosti građana i građanki Srbije da učestvuju u demokratskim procesima koji podrazumevaju niz različitih oblika građanske participacije - od glasanja na izborima do pokretanja i učešća u konkretnim akcijama, i da prati promene u stepenu učešća tokom vremena.

Istraživanje predstavlja svojevrsni prikaz demokratskog stanja društva. Mera u kojoj su građani i građanke spremni da se uključe u društvene procese, da iskoriste svoja građanska prava i utiču na donosioce odluka jeste pokazatelj "zdravlja" jednog društva.

Sadržaj

METODOLOGIJA	4
SAŽETAK GLAVNIH NALAZA	5
GLAVNI NALAZI	9
ZNANJE I ZAINTERESOVANOST ZA POLITIČKE TEME	9
Ocena sopstvenog znanja	9
Upoznatost sa Institucijom Poverenika za informacije od javnog značaja, značaj prava građana da znaju i uloga medija	10
Zainteresovanost	13
ANGAŽOVANOST I UČEŠĆE	16
POVERENJE U SKUPŠTINU SRBIJE	22
POVERENJE U EFIKASNOST GRAĐANSKOG ANGAŽOVANJA I SPREMNOST NA UČEŠĆE	23
IZBORI – PERCEPCIJA REGULARNOSTI I SPREMNOST ZA PODRŠKU INICIJATIVA ZA BOLJE REGULISANJE IZBORNOG PROCESA	28
KORUPCIJA - PERCEPCIJA ZNAČAJA KORUPCIJE I NJENOG UTICAJA NA DRUŠTVO I SOPSTVENI ŽIVOT	33

METODOLOGIJA

Učešće građana u demokratskim procesima ispitivano je preko tri grupe indikatora:

- Znanje i zainteresovanost za politiku, politički sistem i rad demokratskih institucija u Srbiji
- Angažovanost i učešće u demokratskim procesima
- Zadovoljstvo radom skupštine i vlade i poverenje u efikasnost građanskog angažmana.

Metod prikupljanja podataka: Licem u lice u domaćinstvu ispitanika primenom strukturisanog upitnika

Vreme istraživanja:

- 15. do 25. februar 2013.
- 21. do 25. avgust 2014.
- 18. do 23. jul 2015.
- 22. do 28. septembar 2016.
- 21. do 26. oktobar 2017.
- 17. do 26. oktobar 2018

Veličina uzorka:

- 2013. n=1060
- 2014. n=1040
- 2015. n=1014
- 2016. n=1060
- 2017 n=1078
- 2018 n=1022

Ciljna populacija: Građani Srbije, 18+ godina

Tip uzorka: Troetafni slučajni reprezentativni stratifikovani uzorak

Stratumi: Regioni (Beograd, Vojvodina, Zapadna Srbija, Istočna Srbija, Centralna Srbija, Južna Srbija) i tip naselja (urbano I ostalo)

Etape (tip uzorka i metod selekcije):

- Jedinica prve etape: Teritorija biračkih mesta (proporcionalno veličini populacije u datoj jedinici)
- Jedinica druge etape: Domaćinstva (sistematski uzorak sa slučajnim izborom početne tačke I jednakim korakom izbora)
- Jedinica treće etape: Ispitanici u okviru domaćinstva (slučajni izbor)

Poststratifikacija: Po polu, godinama i region (korekcija po brazovanju)

Uzoračka greška: $\pm 3.33\%$ (marginalna greška)

NAPOMENA: : Između prva dva talasa istraživanja, u martu 2014. održani su vanredni Republički parlamentarni izbori, a u aprilu je formirana prva vlada Aleksandra Vučića; između trećeg i četvrtog talasa istraživanja, u aprilu 2016. godine, održani su još jedni vanredni Republički parlamentarni izbori, i redovni pokrajinski i lokalni izbori; između četvrtog i petog talasa, u aprilu 2017. godine, održani su redovni izbori za Predsednika države na kojima je pobedio Aleksandar Vučić, a u junu je formirana nova Vlada Srbije sa predsednicom vlade Anom Brnabić; između petog i šestog talasa, u martu 2018. održani su izbori za Skupštinu grada Beograda.

SAŽETAK GLAVNIH NALAZA

Posle šest godina praćenja učešća i stavova građana prema demokratskim procesima u Srbiji, uopšteno posmatrano, mogu se uočiti dva osnovna trenda:

- Sa jedne strane, sistematski trend rasta podrške demokratiji kao najboljem sistemu za Srbiju a pad podrške politici „čvrste ruke“; trend rasta bar načelno izražene želje građana da utiču na odluke vlasti u lokalnim zajednicama u kojima žive; trend rasta zainteresovanosti za pojedine teme vezane za politički sistem i rad demokratskih institucija, iako ne i za politiku generalno

- Sa druge strane, trend opadanja kako poverenja građana da učešćem u pojedinim akcijama vezanim za politiku i donošenje odluka mogu da menjaju stvari, tako i spremnosti građana da se angažuju u takvim akcijama

Znanje i zainteresovanost

Većina građana, kao i prethodnih godina, ocenjuje da o temama vezanim za politiku, politički sistem i nosioce vlasti u Srbiji, ne zna ništa ili zna malo – ali se trend porasta procenta građana koji sebe ocenjuju kao bar osrednje obavешtene nastavlja i ove godine.

Građani ocenjuju da su najbolje informisani o politici u Srbiji i lokalnoj samoupravi u njihovom mestu (48% ocenjuje da je bar osrednje informisano), dok najmanji broj građana, kao i prethodne godine, ocenjuje da je bar osrednje informisano o programima političkih partija i ulozi i radu Poverenika za informisanje od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti (29% i 26%). Kada je u pitanju institucija Poverenika za informisanje od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, manje od trećine građana (31%) je znalo o kakvoj instituciji je reč, još manje nego prethodne godine.

Upadljivo je da preko 60% građana ocenjuje da zna malo, ili ne zna ništa, o ulozi poslanika u Skupštini Srbije.

Generalno gledano, građani su, kao i prethodnih godina, izrazili malo zainteresovanosti za teme vezane za politiku i rad demokratskih institucija Srbije.

Ove godine, građani su izrazili najviše zainteresovanosti za tok pregovora između Beograda i Prištine (tema koju smo uveli ove godine), mada je i za ovu temu zainteresovanost izrazilo manje od polovine građana (40%). Sa druge strane, međutim, znatno veći procenat ocenjuje da o ovoj temi ne zna ništa ili zna tek malo, 61%,

Zainteresovanost varira od godine do godine, ali je poslednjih godina, u proseku, blago porasla u odnosu na 2013. i 2014. godinu.

Bez obzira na variranja, među temama koje sistematski pratimo, građani stabilno pokazuju najviše interesovanja za teme vezane za opštinu u kojoj žive (izbori za skupštinu optine u kojoj žive, rad lokalne samouprave), a najmanje za rad i organizaciju Skupštine Srbije i programe političkih partija.

Upoznatost i stavovi prema instituciji poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti i značaju prava građana da znaju

Prethodne i ove godine građanima je postavljeno i nekoliko pitanja vezanih za upoznatost i stavove prema instituciji Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti i generalnom značaju prava građana da znaju.

Većina građana, 58%, smatra da je njihovo pravo da znaju, odnosno da imaju pristup informacijama od javnog značaja izuzetno važno, jer im omogućuje uvid u ono što vlast radi, pa tako i kontrolu rada vlasti.

Sa druge strane, međutim, znatno manji procenat smatra da institucija Poverenika za informacije od javnog značaja ima važnu ulogu u zaštiti tog prava građana i taj procenat se u odnosu na prethodnu godinu čak smanjio – sa 45% na 39%. Još manji procenat zna o kakvoj instituciji je reč, a u odnosu na prethodnu godinu procenat onih koji znaju smanjio se sa 38% na samo 31%.

Najzad, smanjio se i procenat građana koji smatraju da mediji treba da analitički izveštavaju i kritički sagledavaju rad institucija i nosilaca javnih funkcija u cilju zaštite javnog interesa i demokratije, sa 51% na 46%.

Angažovanost i učešće

Samo 28% građana smatra da u njihovom mestu postoji neko ko brine o rešavanju njihovih problema, ali ni građani sami nisu mnogo spremni da se angažuju u inicijativama za njihovo rešavanje.

U akcijama vezanim za rešavanje problema i donošenje odluka u njihovoj lokalnoj zajednici učestvuju mali procenat građana. Tokom godina, procenat učešća varira između 7% i 13%, bez sistematskih pomaka.

Relativno mali procenat građana izražava i samu želju da utiče na odluke vlasti u opštini u kojoj živi, ali u odnosu na procenat učešća u rešavanju problema, taj procenat je znatno veći i pokazuje trend porasta. Ove godine želju da utiče na odluke vlasti u opštini u kojoj živi izrazio je veći procenat građana nego svih prethodnih godina, 36%.

Manji procenat građana izražava želju da utiče na odluke vlasti na nacionalnom nivou, ali je i taj procenat u poslednje tri godine donekle porastao, a posle pada prethodne godine sada je ponovo na 28%.

Sa druge strane, u poređenju sa učešćem u inicijativama za rešavanje problema u lokalnoj zajednici, veći procenat građana saopštava da je učestvovao bar u jednoj konkretnoj akciji, kada one uključuju i šire inicijative i akcije vezana za politiku i donošenje odluka (diskutovanje o politici, potpisivanje peticija, prisustvovanje javnom skupu, demonstracijama, protestu, upoziravanje medija ili policije o nekom problemu, itd.). **Ove godine, međutim, procenat građana koji su saopštili da su učestvovali bar u jednoj akciji smanjio se sa 48%, na 39%.**

Slika učešća, međutim, znatno se menja ako se kao aktivnost izuzme diskutovanje o politici sa drugim ljudima. Diskutovanje o politici sa drugim ljudima je akcija u kojoj građani najviše učestvuju. U odnosu na prethodnu godinu, procenat građana koji su rekli da su **diskutovali o politici se znatno smanjio (sa 37% na 24%) i najniži je za poslednjih šest godina, od kada pratimo učešće građana u demokratskim procesima.**

Bez diskutovanja o politici, u bar jednoj akciji, učestvovalo je samo 26% građana, tek nešto manje nego prethodne godine, kada je to bilo 28%.

Pored diskutovanja o politici, kao i ranijih godina, jedina akcija u kojoj učestvuje nešto uočljiviji procenat građana je potpisivanje peticije. I učešće u ovoj akciji takođe se smanjilo u odnosu na prethodnu godinu, sa 17% na 12%.

Poverenje u Skupštinu Srbije

Poverenje da poslanici u skupštini zastupaju interese građana je generalno veoma nisko, a u poslednje dve godine, u odnosu na 2016. godinu, poverenje se još smanjuje

- Samo 13% smatra da poslanici u Skupštini Srbije zastupaju interese običnih građana (2016. godine 18%)
- Samo 19%, smatra da skupština efikasno nadzire rad vlade vodeći računa da vlada vodi politiku na dobro svih građana (2016. godine 24%)
- Samo 10% smatra da su poslanici dostupni građanima koji žele da ih kontaktiraju (2016. godine 18%)

Poverenje u efikasnost građanskog angažovanja i spremnost na učešće

Mali procenat građana načelno veruje da obični ljudi svojim angažovanjem mogu da utiču na odluke vlasti i menjaju stvari kojima nisu zadovoljni i taj procenat je relativno stabilan kroz svih šest godina praćenja: 17% veruje da građani svojim angažovanjem mogu da menjaju stvari u svojoj lokalno zajednici, a 12% na nivou države u celini.

Sa druge strane, nešto veći procenat građana ocenjuje da pojedinim akcijama mogu da utiču na promene stvari u državi nego što načelno veruje u efikasnost građanskog angažovanja, ali je u poslednje dve godine i to poverenje niže nego ranijih godina.

Posle povećanja poverenja u efikasnost građanskih akcija 2014. u odnosu na 2013. godinu, od 2014. godine poverenje u efikasnost građanskog angažovanja pokazuje trend pada, sa posebno upadljivim padom 2017. godine. Ove godine, u odnosu na prethodnu, poverenje je ponovo blago poraslo, ali je za većinu akcija i dalje niže nego ranijih godina:

- Nešto više od trećine (35%) veruje da građani mogu da utiču na promene skretanjem pažnje medija na probleme građana

- Približno svaki peti građanin veruje da se stvari mogu menjati učešćem u demonstracijama i protestima građana, a isto toliko da se stvari mogu menjati učešćem u organizovanim pritiscima na parlament (kao što su potpisivanje peticije i učešće u javnoj raspravi)

- Samo 16% veruje da na promenu stvari može da se utiče povezivanjem sa nevladinim organizacijama i organizovanim akcijama putem interneta, a 12% kontaktiranjem poslanika u skupštini

Kao i prethodnih godina, građani najviše veruju da na promene stvari u državi mogu da utiču glasanjem na lokalnim izborima i republičkim izborima, ali i u to veruje manje od polovine (40%).

Građani su, kao i prethodnih godina, izrazili nešto veću spremnost za učešće u inicijativama za promene stvari, nego što su izrazili poverenje da građanske akcije mogu dovesti do promena, ali se u poslednje dve godine i ta deklarativna spremnost na učešće smanjila.

U poslednje dve godine, posebno je upadljiv pad spremnosti građana da se pridruže javnom protestu (sa oko trećine ranijih godina, na 26% u poslednje dve godine), da se obrate svom odborniku ili poslaniku (sa oko trećine ranijih godina na 22% 2017. i 26% ove godine) i da se obrate nekoj nevladinoj organizaciji (sa 20% i više ranijih godina na 15% i 17% poslednje dve godine). Ove godine, uočljiv je i znatan pad spremnosti građana za potpisivanje peticije. Dok je svih prethodnih godina preko polovine građana izražavalo spremnost da potpišu peticiju, ove godine je tu spremnost izrazio 48% - znatno manje nego prethodne godine kada je to bilo 58%.

Izbori – percepcija regularnosti i spremnost za podršku inicijativa za bolje regulisanje izbornog procesa

Preko dve trećine građana smatra da je bilo nepravilnosti u izbornim procedurama u proteklih nekoliko godina. Trećina građana veruje da je na izborima bilo ozbiljnih nepravilnosti koje su ugrozile rezultate izbora. Druga trećina smatra da je takođe bilo nepravilnosti, ali da su one bile manje i nisu uticale na rezultate izbora. Dok 11% građana smatra da nije bilo nikakvih nepravilnosti tokom izbornih procesa u proteklih nekoliko godina.

Ne postoji dovoljno poverenja u ažurnost i tačnost jedinstvenog biračkog spiska. Više od polovine (59%) građanja Srbije smatra da birački spisak nije tačan.

Procenat građana koji smatra da je potrebna nezavisna kontrola izbornog procesa znatno je porastao u odnosu na 2017. godinu i sada iznosi 85%, a smanjio se procenat onih koji nisu imali stav o ovom pitanju.

Tek nešto više od trećine građana se slaže da građani sami treba da pokrenu inicijative za bolje regulisanje izbornog procesa, ali je blizu trećine neodlučno, a samo 17% se ne slaže. Međutim većina građana bi podržala svaku od navedenih inicijativa za bolje regulisanje izbornog procesa - znatno više nego što podržava stav da građani sami treba da pokrenu inicijative za regulisanje izbora.

Korupcija – percepcija značaja korupcije i njenog uticaja na društvo i sopstveni život

Procenat građana koji opaža korupciju kao jedan od tri najznačajnija problema Srbije znatno varira tokom poslednjih deset godina. Korupcija je najčešće pozicionirana na trećem mestu, iza dva problema koji najviše brinu građane - nezaposlenosti i niskog životnog standarda. Tokom ove godine problem Kosova je potiskivao korupciju na četvrto mesto, pa je tek svaki peti građanin (i manje) navodio korupciju među tri najznačajnija problema.

Većina građana (između 62 i 87%) ocenila je da su im različiti oblici koruptivnog ponašanja (kao što su čašćavanje lekara i podmićivanje medicinskog osoblja, plaćanje policajcu da ne bi pisao kaznu, zapošljavanje preko veze, dobijanje novca ili poklona u zamenu za glas na izborima...) **potpuno neprihvatljivi**. Najveći procenat građana ocenilo je da im je **potpuno neprihvatljivo dobijanje novca ili poklona u zamenu za glas na izborima (87%)**, a najmanji da im je **potpuno neprihvatljivo čašćavanje lekara za uspešno obavljenu intervenciju (63%)** i **završavanje poslova u opštini preko poznanika (62%)**.

Većina građana, 86%, smatra da je korupcija izuzetno štetna za društvo u kome žive, ali znatno manji procenat (između 45% i 56%) ocenjuje da pojedini oblici korupcije izuzeteno utiču na njihov sopstveni život. Građani u najvećem procentu ocenjuju da na njihov život izuzetno utiču oblici korupcije koji su direktnije prisutni u njihovom svakodnevnom životu - podmićivanje u zdravstvu radi boljeg ili bržeg lečenja (56%), zapošljavanje preko veze u javnim preduzećima (55%) i korupcija u sudstvu (54%), a manje oni oblici čiji su im mehanizmi uticaja na život građana manje jasni - najmanje nemeštanje javnih nabavki (46%) i prodaja javnih površina u korist investitorske gradnje (45%).

U pogledu spremnosti da prijave slučaj korupcije, blizu polovine građana (47%) je neodlučno: 38% kaže da bi možda prijavilo (zavisno od okolnosti) a 9% da ne zna šta bi učinilo. **Svaki četvrti kaže da ne bi prijavilo korupciju, a tek nešto više (28%) da bi prijavilo korupciju.**

GLAVNI NALAZI

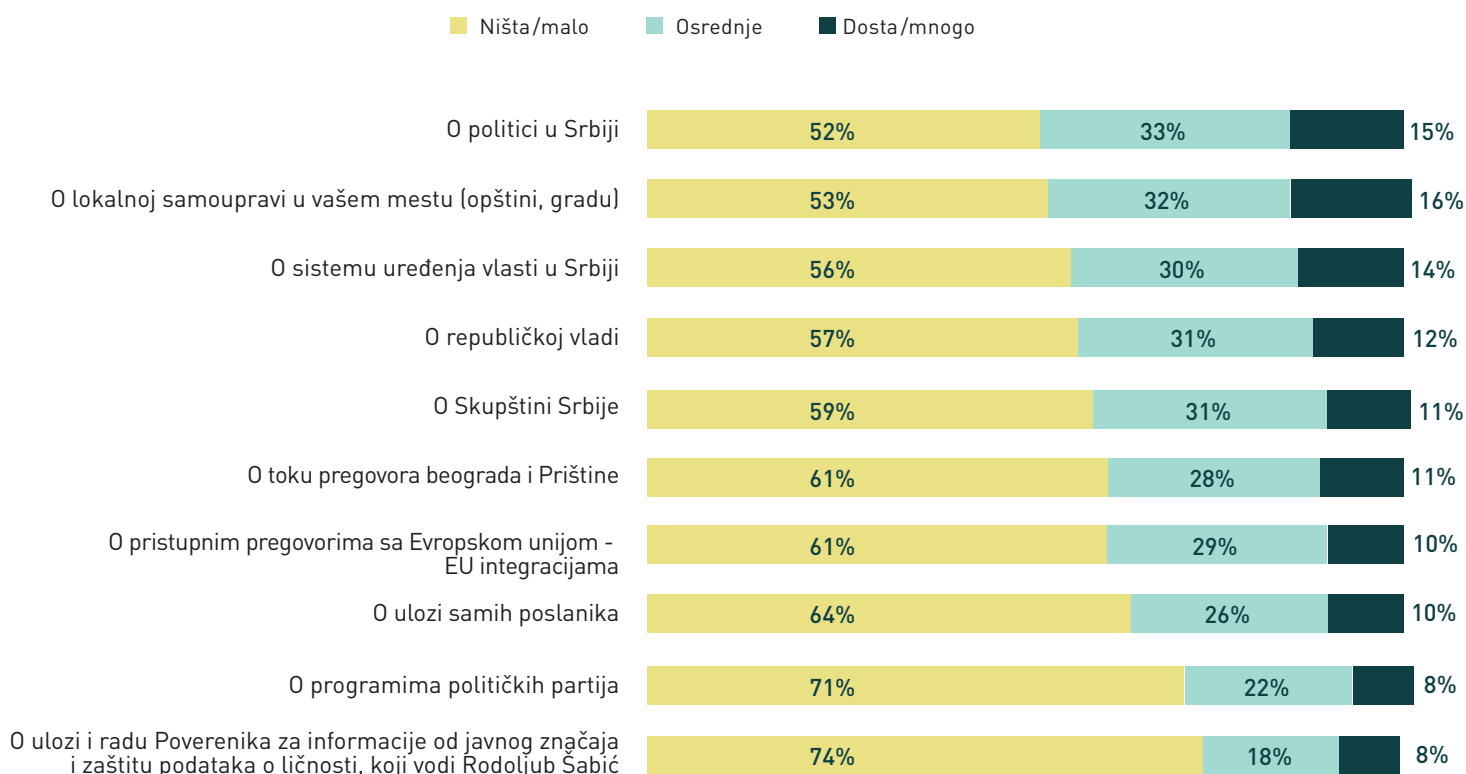
ZNANJE I ZAINTERESOVANOST ZA POLITIČKE TEME

Ocena sopstvenog znanja

Većina građana, kao i prethodnih godina, ocenjuje da o temama vezanim za politiku, politički sistem i nosioce vlasti u Srbiji, ne zna ništa ili zna malo – ali se trend porasta procenta građana koji sebe ocenjuju kao bar osrednje obavешtene nastavlja i ove godine.

Kao i ranijih godina, građani ocenjuju da su najbolje informisani o politici u Srbiji i lokalnoj samoupravi u njihovom mestu (48% ocenjuje da je bar osrednje informisano o ovim temama), dok upadljivo najmanji procenat ocenjuje da je bar osrednje informisano o ulozi i radu Poverenika za informisanje od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti (26%) i programima političkih partija (29%). (Grafikon 1).

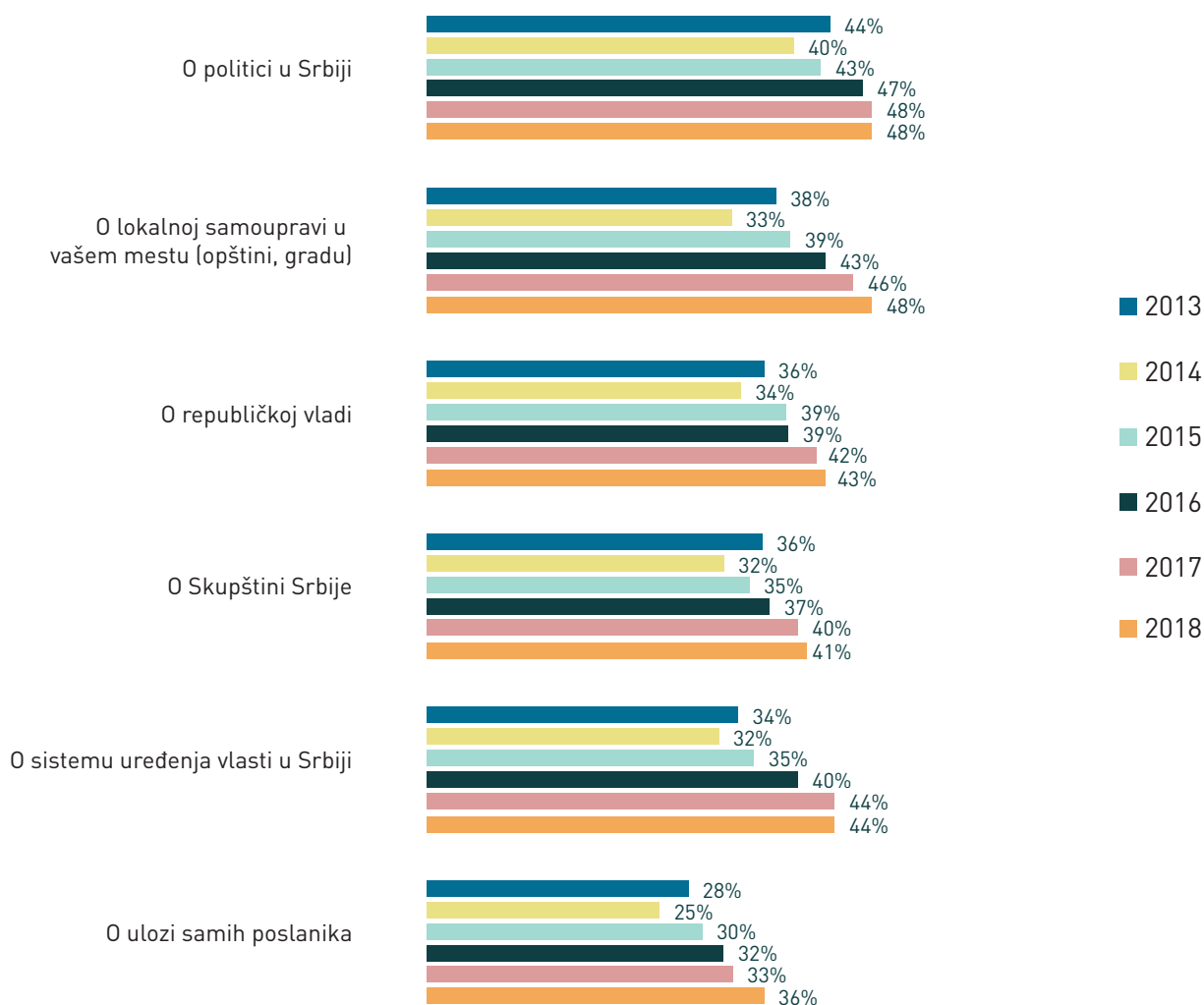
Grafikon 1: Uopšteno gledano, šta biste rekli, koliko vi zapravo znate...

Procenat građana koji sebe ocenjuje kao bar osrednje obavешtene na šest tema koje se sistematski prate, i ove godine nastavlja blago da raste. Najveći napredak u osećanju obavешtenosti je u pogledu sistema uređenja vlasti u Srbiji, o kome prethodne i ove godine, u odnosu na 2013 godinu, 10 procentnih poena više građana ocenjuje da je bar osrednje obavешteno (2013: 34%, 2017 i 2018: 44%). (Grafikon 2)

Grafikon 2: Uopšteno gledano, šta biste rekli, koliko vi zapravo znate...

% ODGOVORA "ZNAM OSREDNJE + DOSTA + MNOGO"

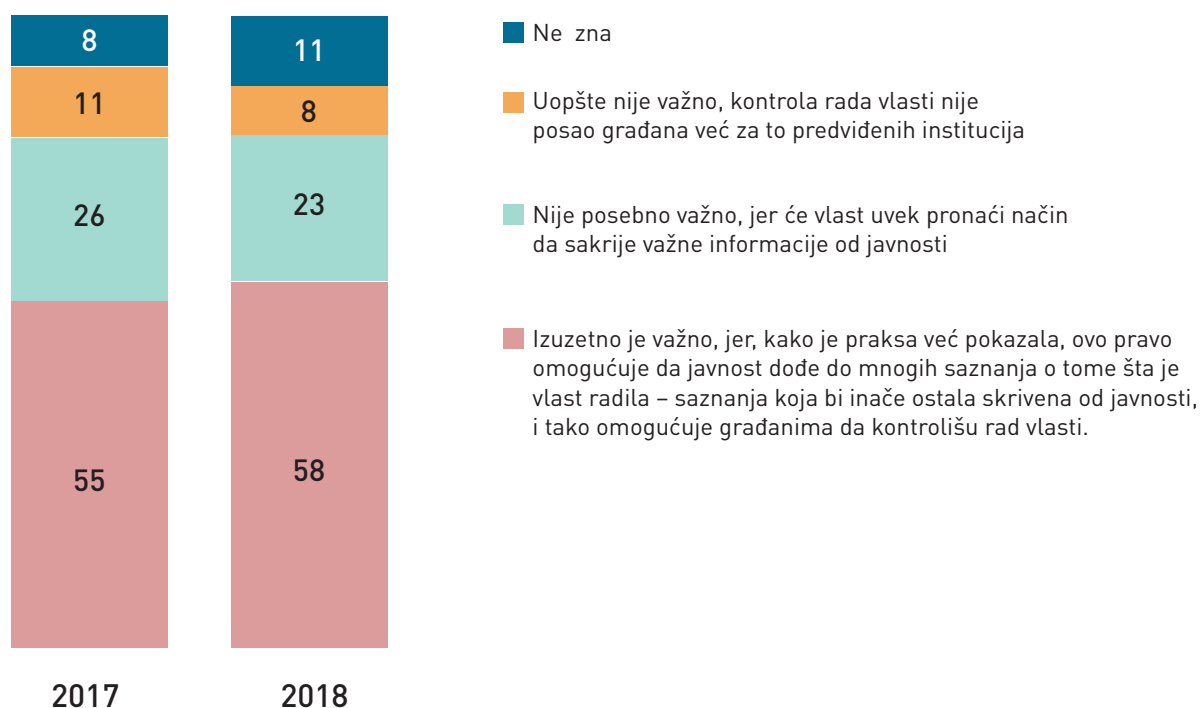

Upoznatost sa Institucijom Poverenika za informacije od javnog značaja, značaj prava građana da znaju i uloga medija

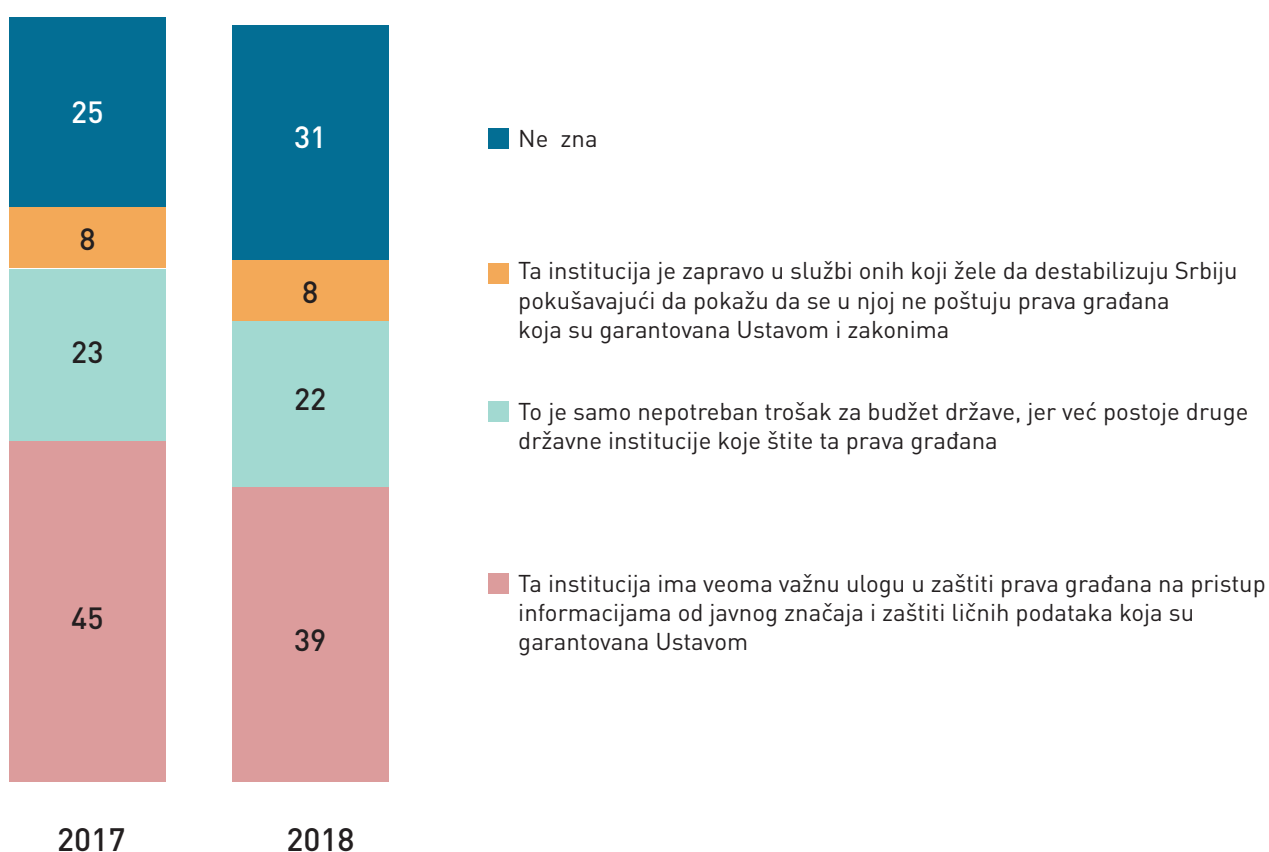
Znatno veći procenat građana smatra da je njihovo pravo da znaju izuzetno važno, nego što smatra da institucija Poverenika za informacije od javnog značaja ima važnu ulogu u zaštiti tog prava građana.

Dok većina građana, 58%, smatra da je njihovo pravo da znaju, odnosno da imaju pristup informacijama od javnog značaja, izuzetno važno, jer im omogućuje uvid u ono što vlast radi, pa tako i kontrolu rada vlasti, samo 39% smatra da institucija Poverenika za informacije od javnog značaja ima važnu ulogu u zaštiti tog prava. Šta više, u odnosu na prethodnu godinu, procenat građana koji pridaje važnost pravu da znaju je blago porastao (sa 55% na 58%), a procenat građana koji smatraju da institucija Poverenika za informacije od javnog značaja ima važnu ulogu se smanjio (sa 45% na 39%). (Grafikoni 3 i 4).

Grafikon 3: Koliko je važno pravo građana da znaju, odnosno da imaju pristup svim informacijama od javnog značaja - informacijama kojima raspolažu organi javne vlasti, a tiču se njihovog rada i postupaka?

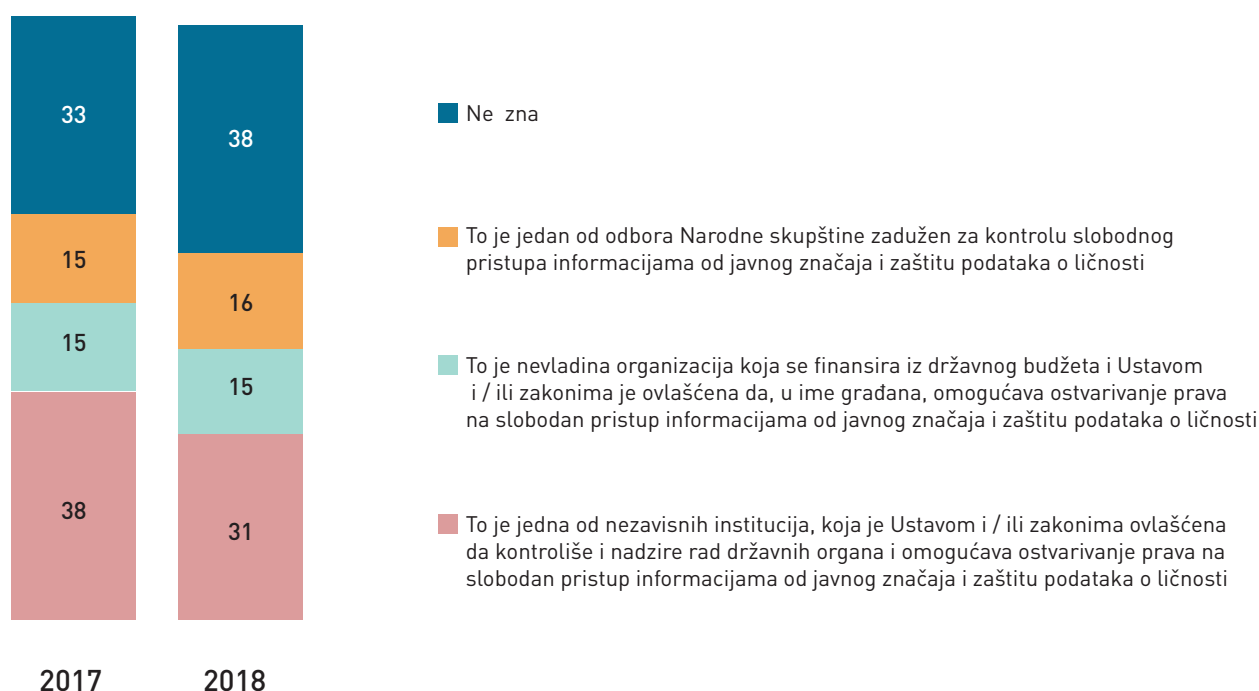

Grafikon 4: Šta vi lično mislite o instituciji Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti?

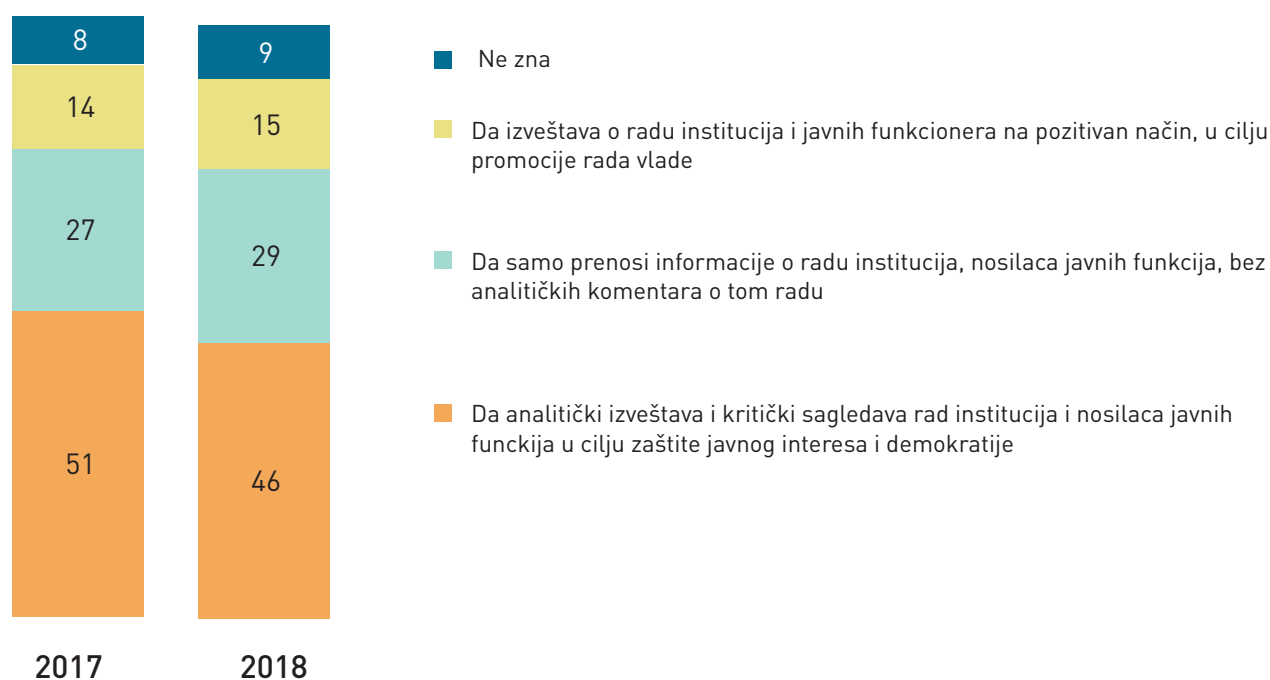
Još manji procenat zna o kakvoj instituciji je reč, a u odnosu na prethodnu godinu procenat onih koji znaju smanjio se sa 38% na samo 31%. (Grafikon 5)

Grafikon 5: Dosta se govori o radu Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti. Koliko vi znate, o kakvoj instituciji je reč?

Najzad, smanjio se procenat građana koji smatraju da mediji treba da analitički izveštavaju i kritički sagledavaju rad institucija i nosilaca javnih funkcija u cilju zaštite javnog interesa i demokratije, sa 51% na 46%. (Grafikon 6)

Grafikon 6: Koja treba da bude uloga medija u jednom društvu kada je u pitanu informisanje građana o pitanjima od javnog interesa - radu države, institucija, javnih funkcionera...?

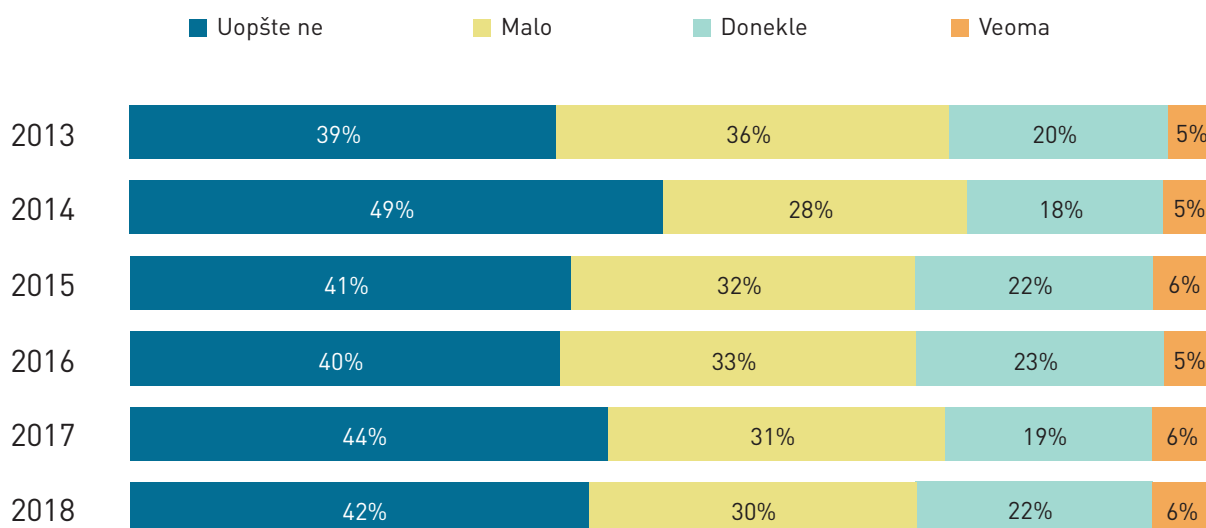

Zainteresovanost

Građani su, kao i prethodnih godina, izrazili malo zainteresovanosti za teme vezane za politiku i rad demokratskih institucija Srbije.

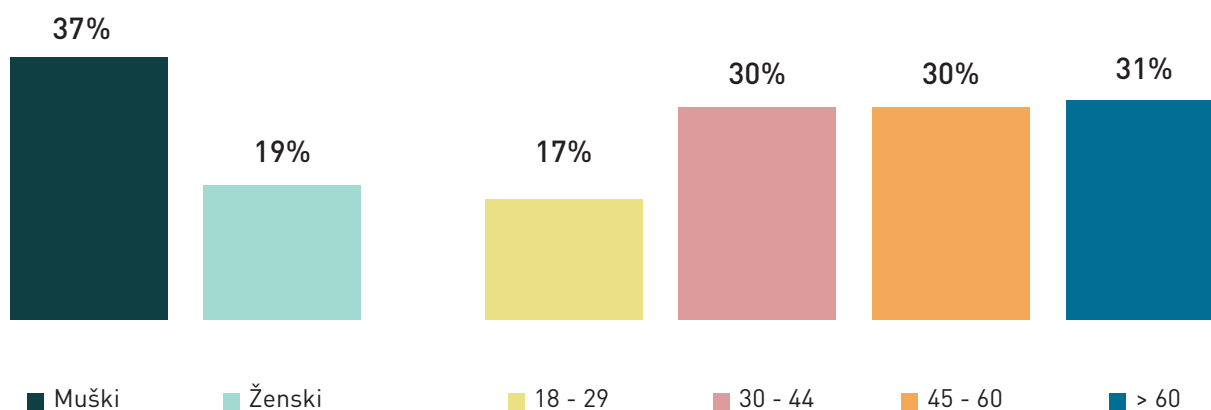
Zainteresovanost za politiku u poslednjih šest godina varira između 23% i 28% bar donekle zainteresovanih, a ove godine je na 28%. (Grafikon 7)

Grafikon 7: U kojoj meri ste vi lično zainteresovani za politiku?

Za politiku su najmanje zainteresovane žene i generacije 18 do 29 godina. (Grafikon 8)

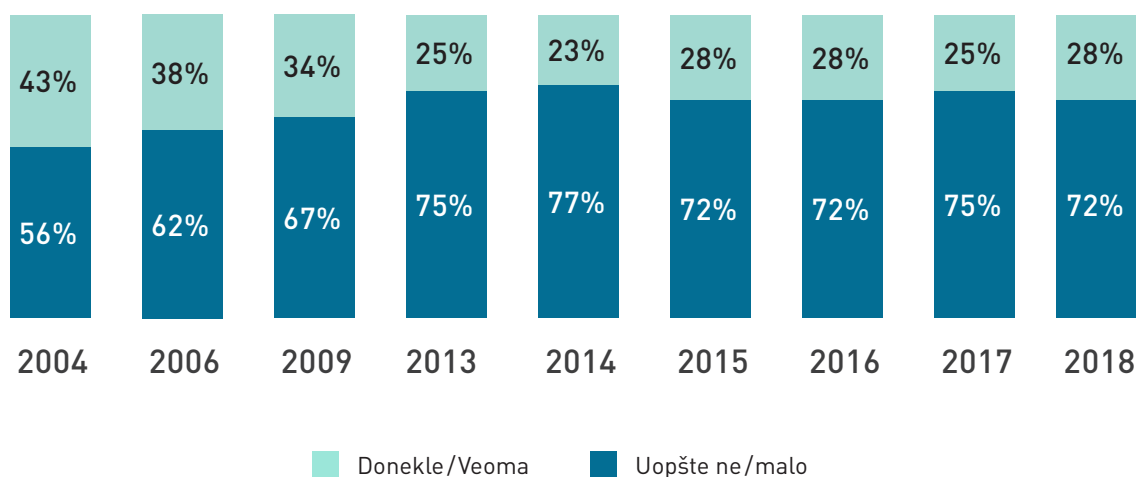
Grafikon 8: U kojoj meri ste vi lično zainteresovani za politiku?

Nezainteresovanost za politiku je u poslednjih petnaest godina upadljivo porasla (Grafikon 9)¹

1 Izvor 2004, 2006, 2009: Ipsos istraživanja javnog mnjenja za Internacionalni Republikanski Institut (IRI)

Grafikon 9: Koliko ste vi lično zainteresovani za politiku?

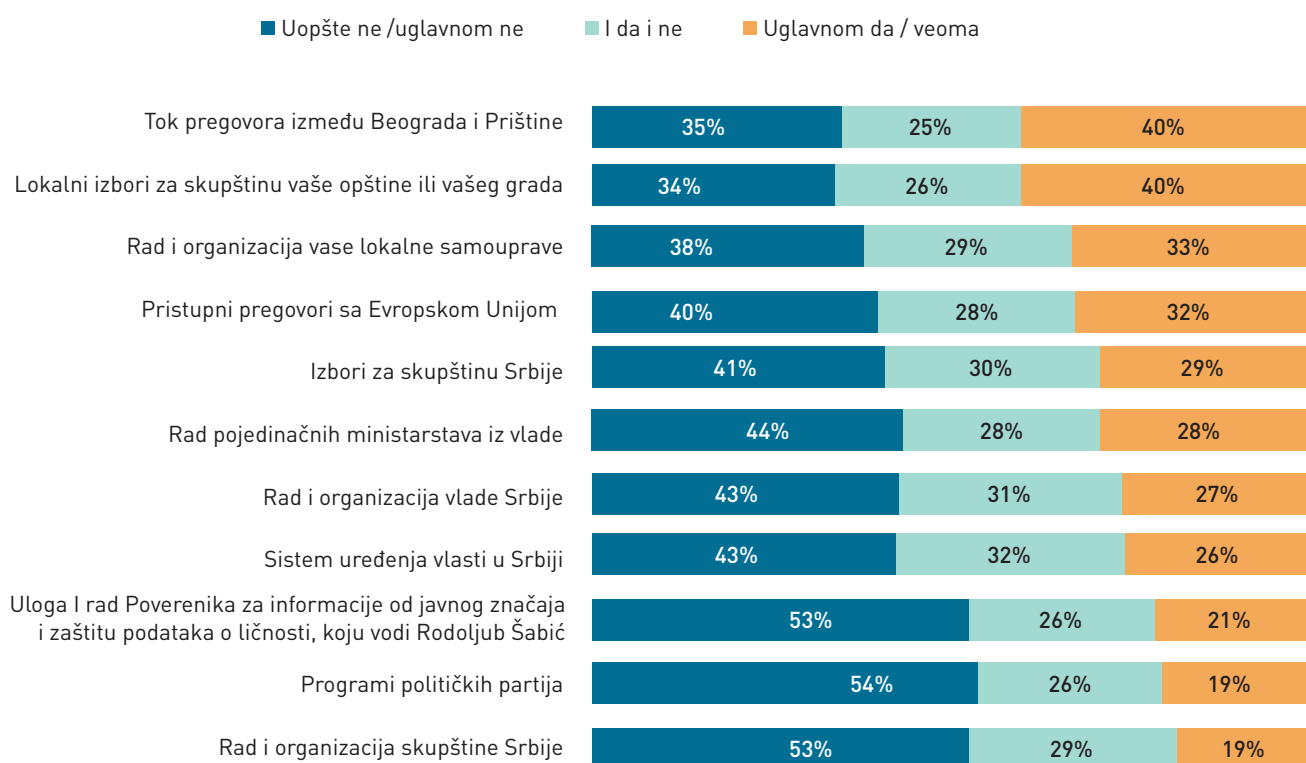

Sa druge strane, zainteresovanost za pojedine teme vezane za politiku i rad demokratskih institucija tokom godina varira, ali je poslednjih godina, u proseku, blago porasla u odnosu na 2013. i 2014. godinu.

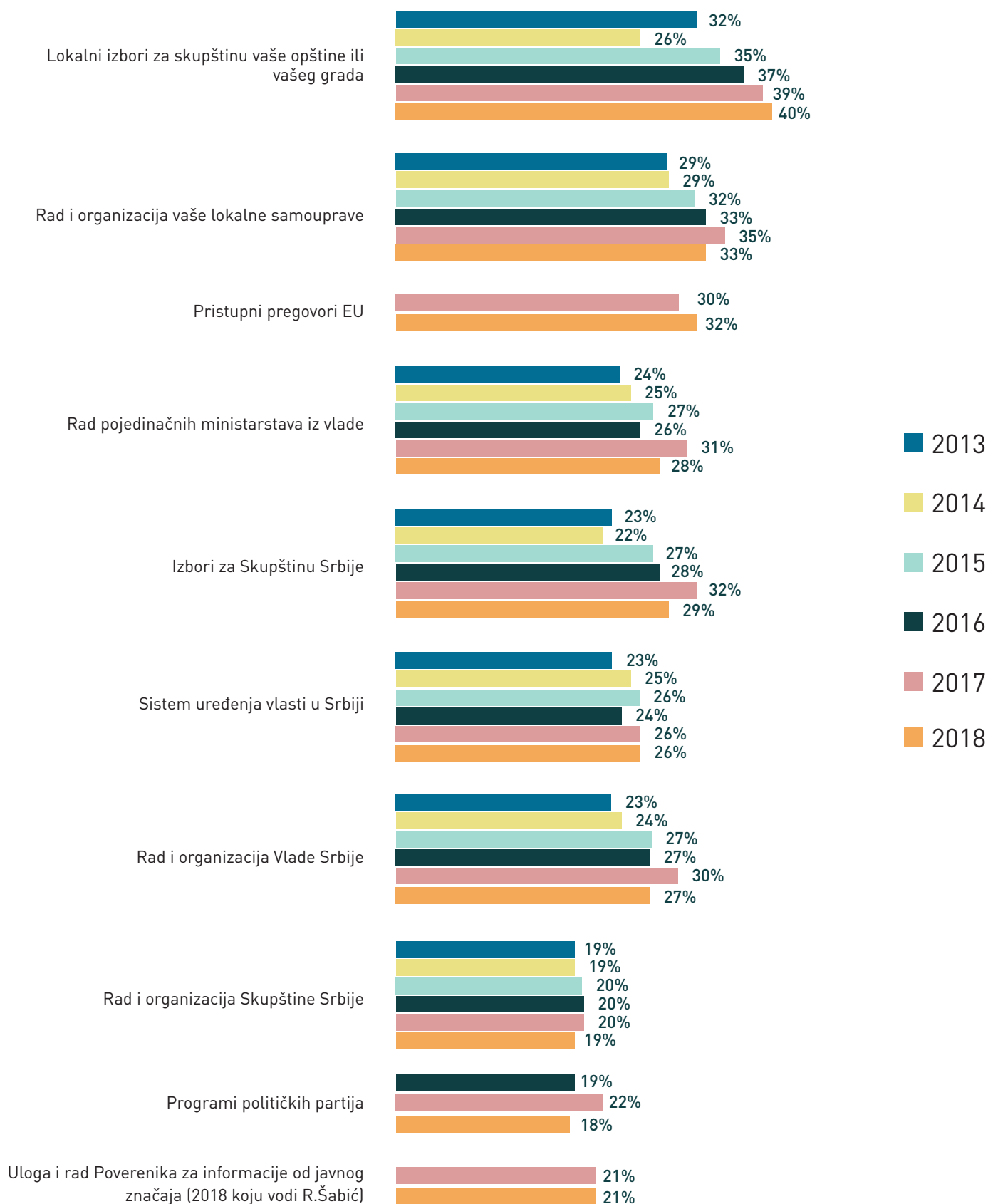
Ove godine, građani su izrazili najviše zainteresovanosti za tok pregovora između Beograda i Prištine (tema uvedena ove godine), mada je i za ovu temu zainteresovanost izrazilo tek 40% građana. (Grafikon 8). Sa druge strane, kao što je već pokazano, znatno veći procenat ocenjuje da o ovoj temi ne zna ništa ili tek malo, 61%. (Grafikon 10)

Bez obzira na variranja u zainteresovanosti za pojedine teme, među temama koje sistematski pratimo, građani stabilno pokazuju najviše interesovanja za teme vezane za opštinu / lokalnu zajednicu u kojoj žive: (izbori za skupštinu optine u kojoj žive, rad lokalne samouprave), a najmanje rad i organizacija Skupštine Srbije i programi političkih partija. (Grafikon 11)

Grafikon 10: Koliko vas lično interesuju sledeće teme...

Grafikon 11: Koliko vas lično interesuju sledeće teme?
% UGLAVNOM + VEOMA ZAINTERESOVANI

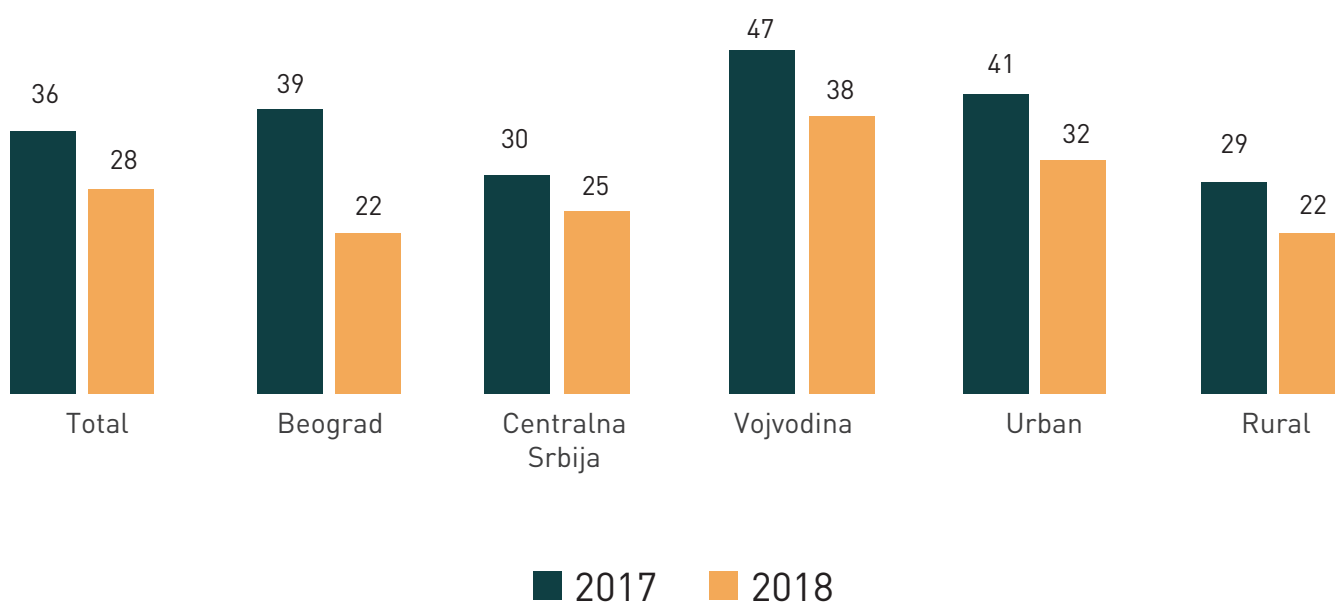

ANGAŽOVANOST I UČEŠĆE

Mali procenat građana smatra da u njihovom mestu postoji neko ko brine o rešavanju njihovih problema, ali ni građani sami nisu mnogo spremni da se angažuju u inicijativama za njihovo rešavanje.

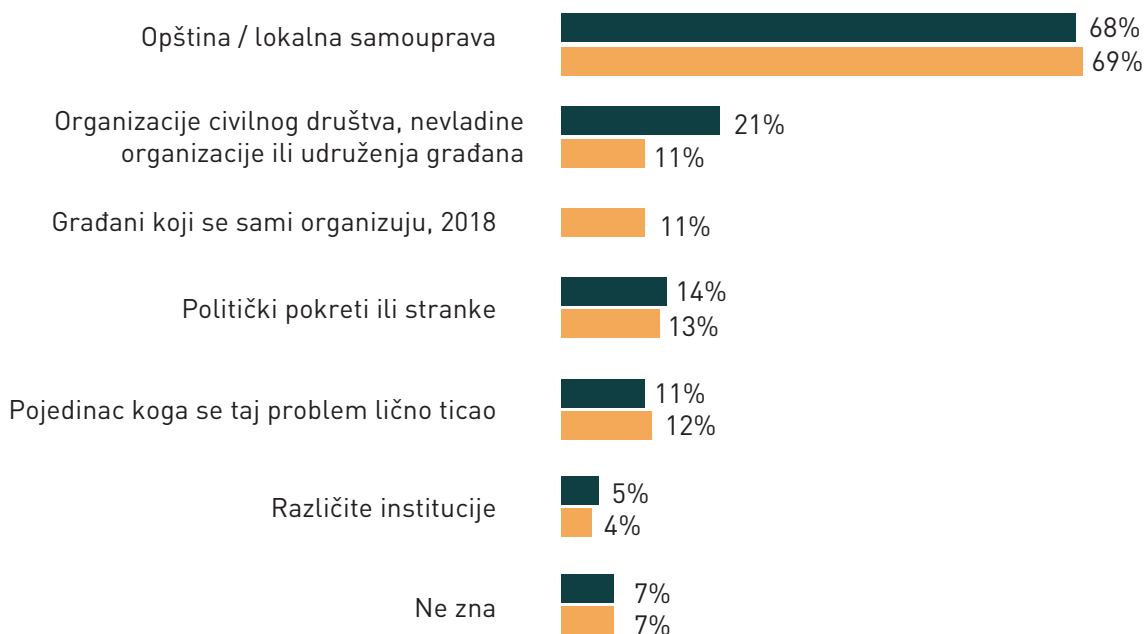
Ove godine, samo 28% građana smatra da u njihovo mestu postoji neko ko brine o rešavanju njihovih problema, i taj procenat se uočljivo smanjio u odnosu na prethodnu godinu, kada je to smatralo 36% građana. Smanjenje u odnosu na prethodnu godinu je posebno upadljivo u Beogradu, gde se taj procenat smanjio sa 39% na samo 22%. (Grafikon 12).

Grafikon 12: Da li u vašem mestu postoji neko ko radi na rešavanju problema građana?
procenat odgovora "POSTOJI"

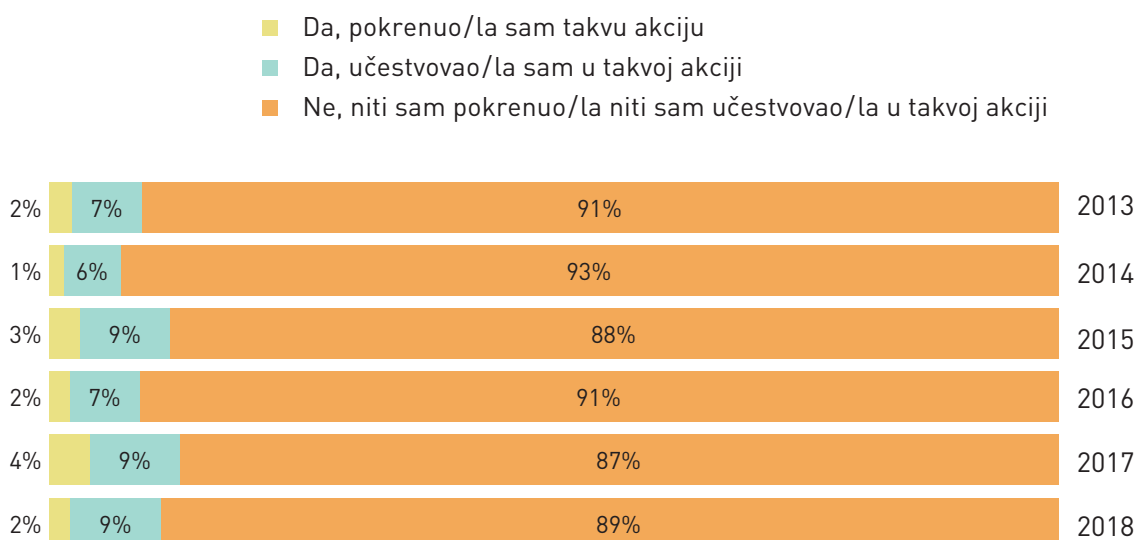
Među građanima koji smatraju da u njihovoj opštini neko brine o problemima građana, većina (69%) i ove godine navodi da je to lokalna samouprava, dok približno svaki peti navodi građanske organizacije i građane koji se sami organizuju. Pošto je ove godine uvedena mogućnost odgovora „građani koji se sami organizuju“, procenat onih koji su prethodne godine navodili građanske organizacije i udruženja građana podelio se između građanskih organizacija (OCD ili NVO) i građana koji se sami organizuju. (Grafikon 13)

Grafikon 13: Ko u vašem mestu radi na rešavanju problema? (Izbor sa ponuđene liste)
(Baza: oni koji su rekli da u njihovom mestu postoji neko ko radi na rešavanju problema građana, 2017 36%, 2018 28%)

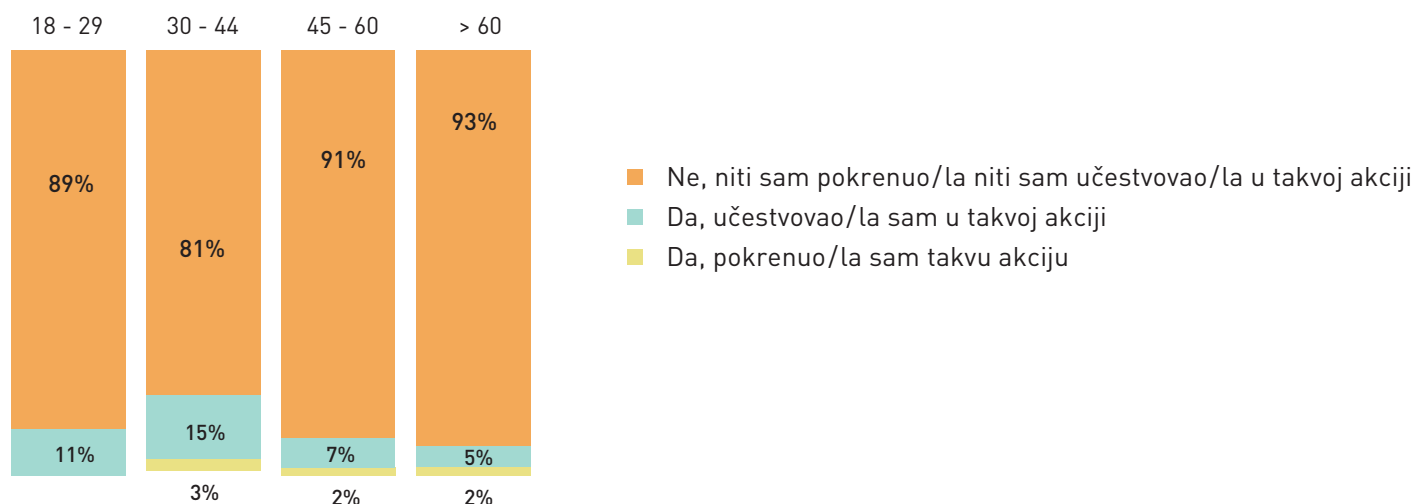
Ali ni građani sami nisu mnogo spremni da se angažuju u inicijativama za rešavanje problema u svojim lokalnim zajednicama. U akcijama vezanim za rešavanje problema i donošenje odluka u njihovoj lokalnoj zajednici učestvuje mali procenat građana. **Tokom godina, procenat učešća varira između 7% i 13%, bez sistematskih pomaka.** Ove godine je 11% građana je saopštilo da su sami preduzeli ili aktivno učestvovali u bilo kakvoj akciji ili inicijativi vezanoj za rešavanje nekog problema **u zajednici** (Grafikon 14)

Grafikon 14: Da li ste u poslednjih godinu dana sami preduzeli ili aktivno učestvovali u bilo kakvoj akciji ili inicijativi vezanoj za rešavanje nekog problema u vašoj lokalnoj zajednici?

U akcijama najviše učestvuju građani u starisnoj grupi između 30 i 44 godina. (Grafikon 15)

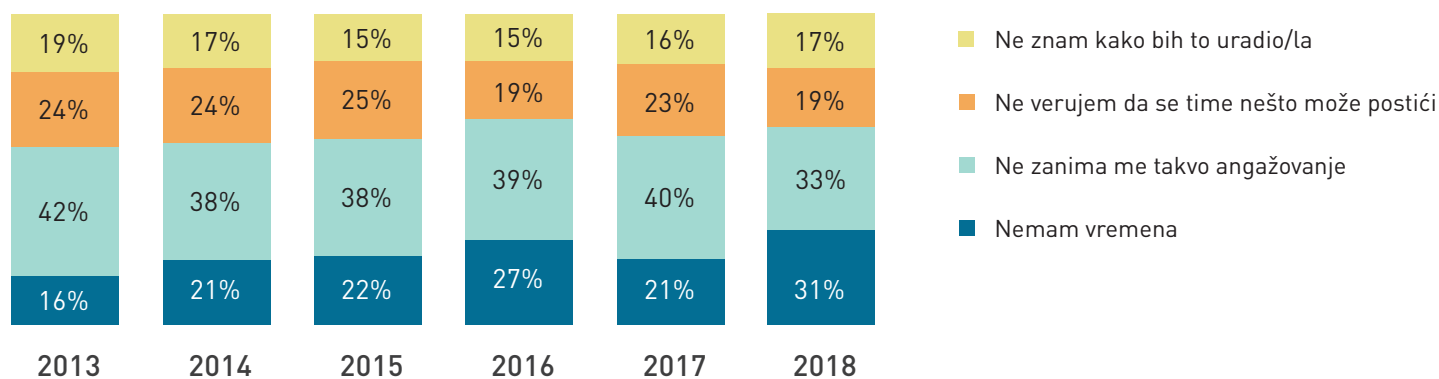
Grafikon 15: Da li ste u poslednjih godinu dana sami preduzeli ili aktivno učestvovali u bilo kakvoj akciji ili inicijativi vezanoj za rešavanje nekog problema u vašoj lokalnoj zajednici?

U pogledu razloga za neučešće, ove godine u odnosu na prethodne, **manji procenat građana kao razlog navodi nezainteresivanost** za takvo angažovanje, a veći nedostatak vremena. Kao i prethodnih godina, **znatan procenat kao razlog za neučešće navodi da ne zna kako bi to uradio**. (Grafikon 16)

Grafikon 16: Šta je glavni razlog što niste bili učesnik ili pokretač neke akcije?

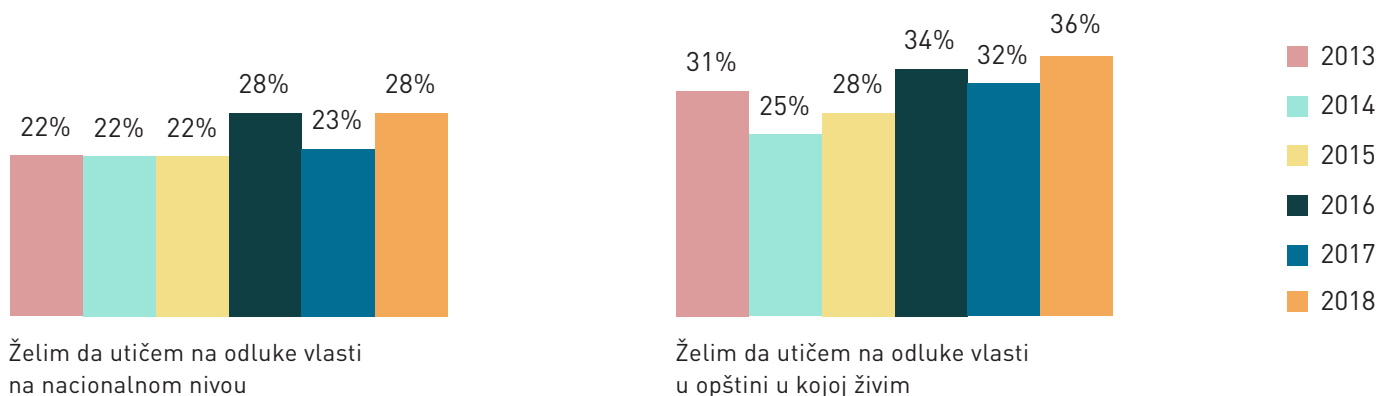
Odgovori građana koji nisu učestvovali ni u jednoj akciji

Relativno mali procenat građana izražava i samu želju da utiče na odluke vlasti u opštini u kojoj živi, ali u odnosu na procenat učešća u rešavanju problema, taj procenat je znatno veći i pokazuje trend porasta. Ove godine želju da utiče na odluke vlasti u opštini u kojoj živi izrazio je veći procenat građana nego svih prethodnih godina, 36%. (Grafikon 17)

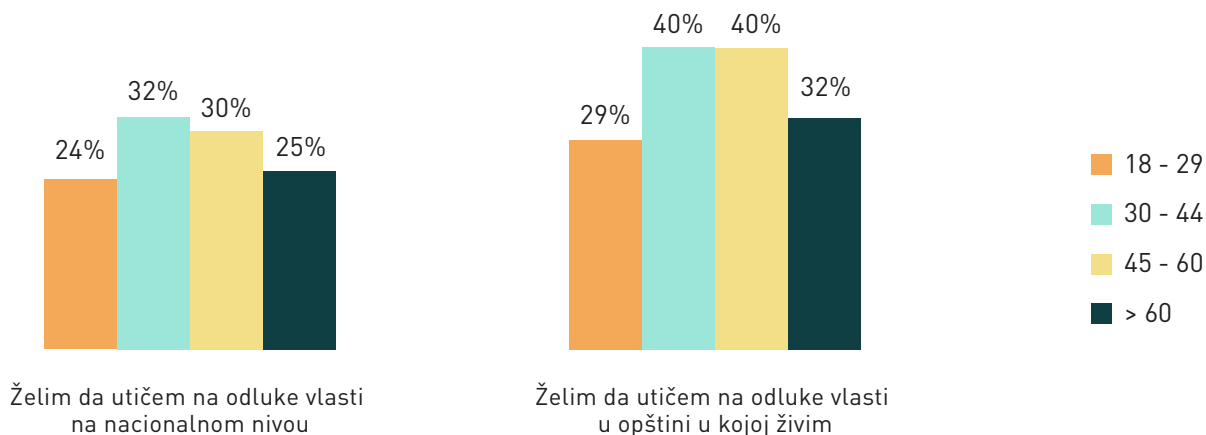
Manji procenat građana izražava želju da utiče na odluke vlasti na nacionalnom nivou, ali je i taj procenat u poslednje tri godine donekle porastao, a posle pada prethodne godine sada je ponovo na 28%. (Grafikon 17)

Grafikon 17: Koliko građani žele da utiču na odluke vlasti
% SLAŽE SE (UGLAVNOM + U POTPUNOSTI)

Građani srednjih generacija izrazili su više želje da učesvuju u odlukama vlasti, a razlika je posebno upadljiva u pogledu uticaja na odluke vlasti u opštini u kojoj žive (Grafikon 18)

Grafikon 18: Koliko građani žele da utiču na odluke vlasti
% SLAŽE SE (UGLAVNOM + U POTPUNOSTI)

Sa druge strane, u poređenju sa učešćem u inicijativama za rešavanje problema u lokalnoj zajednici, veći procenat građana saopštava da je učestvovao bar u jednoj konkretnoj akciji, kada one uključuju i šire inicijative i akcije vezana za politiku i donošenje odluka (diskutivanje o politici, potpisivanje peticija, prisustvovanje javnom skupu, demonstracijama, protestu, upoziravanje medija ili policije o nekom problemu, itd.). Ove godine, međutim, procenat građana koji su saopštili da su učestvovali bar u jednoj akciji smanjio se sa 48%, na 39%. (Tabela 1 i Grafikon 19)

Kada se, međutim, izuzme diskutovanja o politici sa drugim ljudima, u bar jednoj akciji učestvovalo je samo 26% građana, nešto manje nego prethodne tri godine. (Tabela 1)

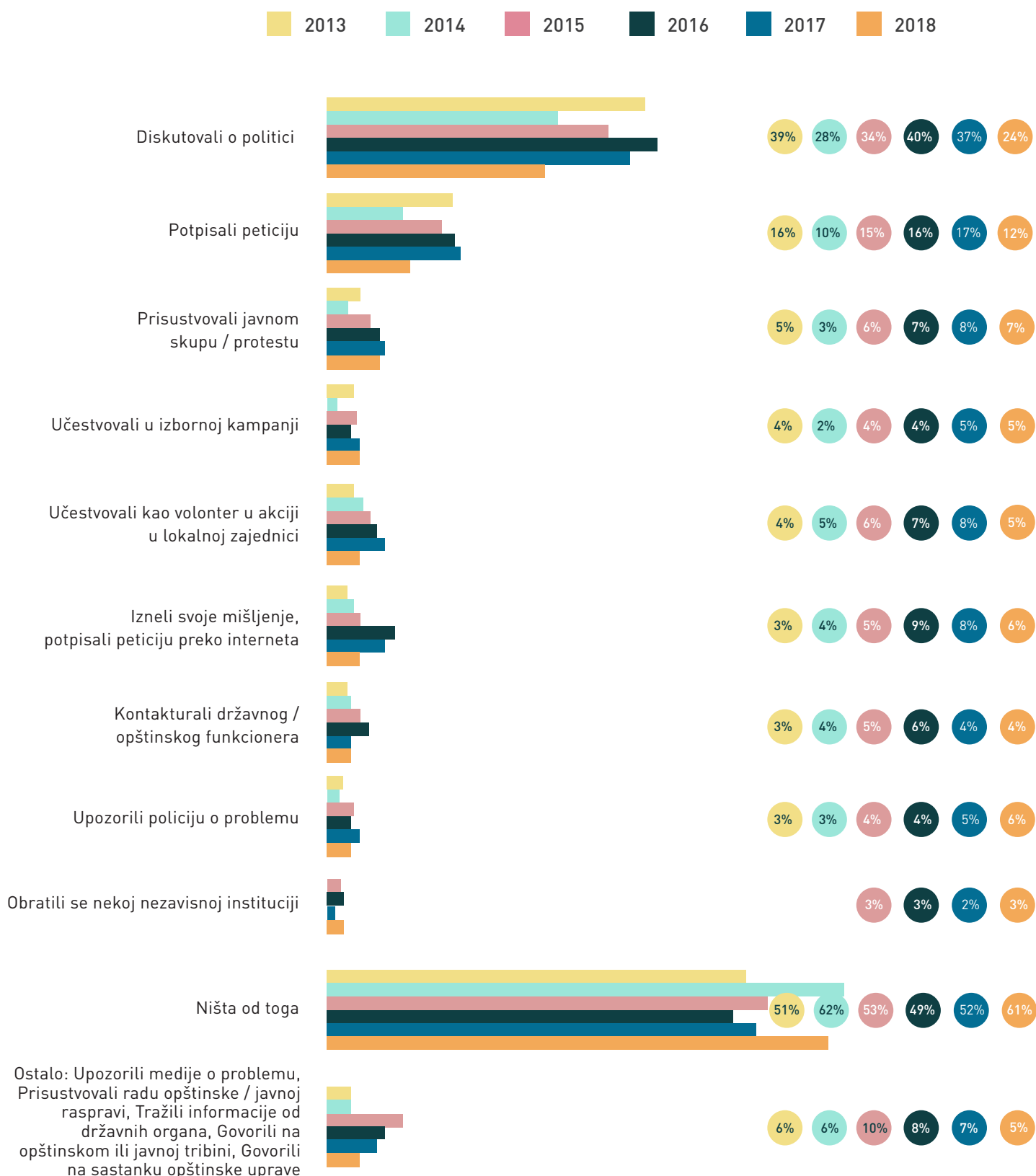
Tabela 1: PROCENT GRAĐANA KOJI JE NAVEO UČEŠĆE U BAR JEDNOJ AKTIVNOSTI

Godina	Bez diskutovanja o politici	Sa diskutovanjem o politici
2013	26%	49%
2014	21%	38%
2015	29%	41%
2016	29%	51%
2017	28%	48%
2018	26%	39%

Diskutovanje o politici sa drugim ljudima je akcija u kojoj građani najviše učestvuju. U odnosu na prethodnu godinu, procenat građana koji su rekli da su diskutovali o politici se znatno smanjio (sa 37% na 24%) i najniži je za poslednjih šest godina, od kada pratimo učešće građana u demokratskim procesima. (Grafikon 19)

Uočljivo je i smanjenje procenta građana koji su naveli da su potpisali peticiju (akcija u kojoj posle diskutovanja o politici građani najviše učestvuju); dok se prethodne tri godine procenat potpisivanja peticije kretao između 15% i 17%, ove godine se smanjio na 12%. (Grafikon 19)

Grafikon 19: Da li ste u poslednje 2 - 3 godine preduzeli neku od sledećih aktivnosti? % PREDUZELI

Kako i u akcijama vezanim za rešavanje problema u lokalnoj zajednici, tako i u akcijama koje uključuju i šire inicijative vezane za politiku i donošenje odluka, najangažovaniji su građani u starosnoj grupi od 30 do 44 godina. Kada se uključi diskutovanje o politici, nešto više od polovine građana ove uzrasne grupe učestvovalo je bar u jednoj aktivnosti, a bez diskutovanja o politici 44%. Mladi ljudi 18 do 29 godina manje od drugih starosnih grupa diskutuju o politici, ali u ostalim akcijama učestvuju više od građana starijih od 44 godine. (Tabela 2)

Tabela 2:

PROCENT GRAĐANA PO STAROSNIM GRUPAMA KOJI JE NAVEO UČEŠĆE U BAR JEDNOJ AKTIVNOSTI (2018)

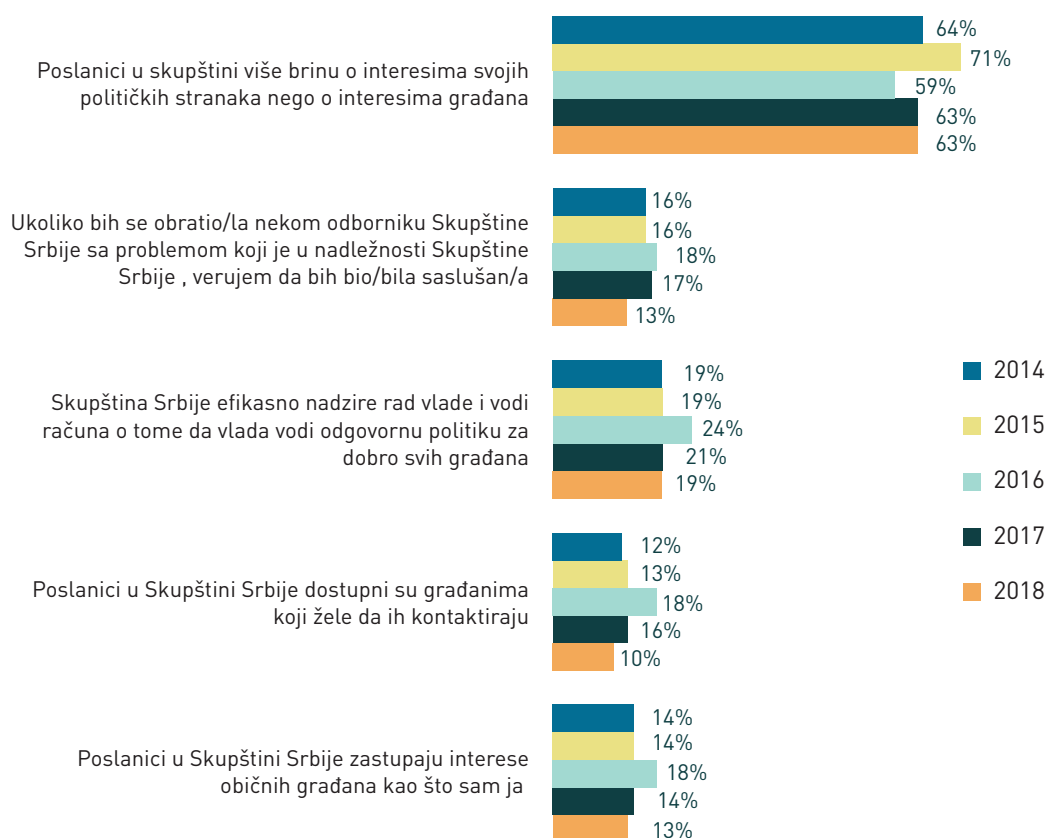
Godina	Bez diskutovanja o politici	Sa diskutovanjem o politici
18 - 29	31%	37%
30 - 44	44%	52%
45 - 60	22%	37%
> 60	13%	28%

POVERENJE U SKUPŠTINU SRBIJE

Poverenje da poslanici u skupštini zastupaju interese građana je generalno veoma nisko, a u poslednje dve godine, u odnosu na 2016. godinu, poverenje se još smanjuje (Grafikon 20)

- Samo 13% smatra da poslanici u Skupštini Srbije zastupaju interese običnih građana (2016. godine 18%)
- Samo 19%, smatra da skupština efikasno nadzire rad vlade vodeći računa da vlada vodi politiku na dobro svih građana (2016. godine 24%)
- Samo 10% smatra da su poslanici dostupni građanima koji žele da ih kontaktiraju (2016. godine 18%)

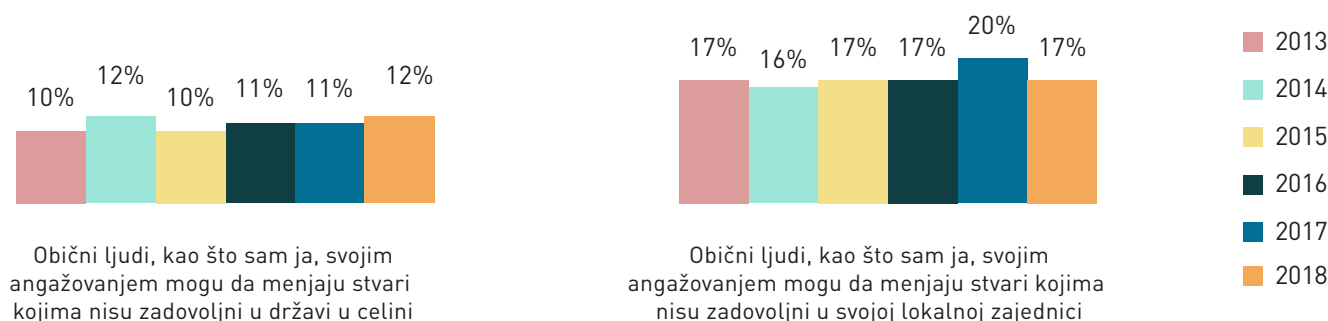
Grafikon 20: Koliko se slažete ili ne slažete sa sledećim stavovima o Skupštini Srbije u sadašnjem sazivu?
% SLAŽE SE (UGLAVNOM + U POTPUNOSTI)

POVERENJE U EFIKASNOST GRAĐANSKOG ANGAŽOVANJA I SPREMNOST NA UČEŠĆE

Mali procenat građana načelno veruje da obični ljudi svojim angažovanjem mogu da utiču na odluke vlasti i menjaju stvari kojima nisu zadovoljni i taj procenat je relativno stabilan kroz svih šest godina praćenja: 17% veruje da građani svojim angažovanjem mogu da menjaju stvari u svojoj lokalno zajednici, a 12% na nivou države u celini. (Grafikon 21)

Grafikon 21: Poverenje da obični ljudi svojim angažovanjem mogu da menjaju stvari
% SLAŽE SE (UGLAVNOM U POTPUNOSTI)

Sa druge strane, u odnosu na načelno poverenje u efikasnost građanskog angažovanja, nešto veći procenat građana ocenjuje da pojedinim akcijama mogu da utiču na promene stvari, ali je u poslednje dve godine i to poverenje bar donekle niže nego ranijih godina. (Grafikon 21)

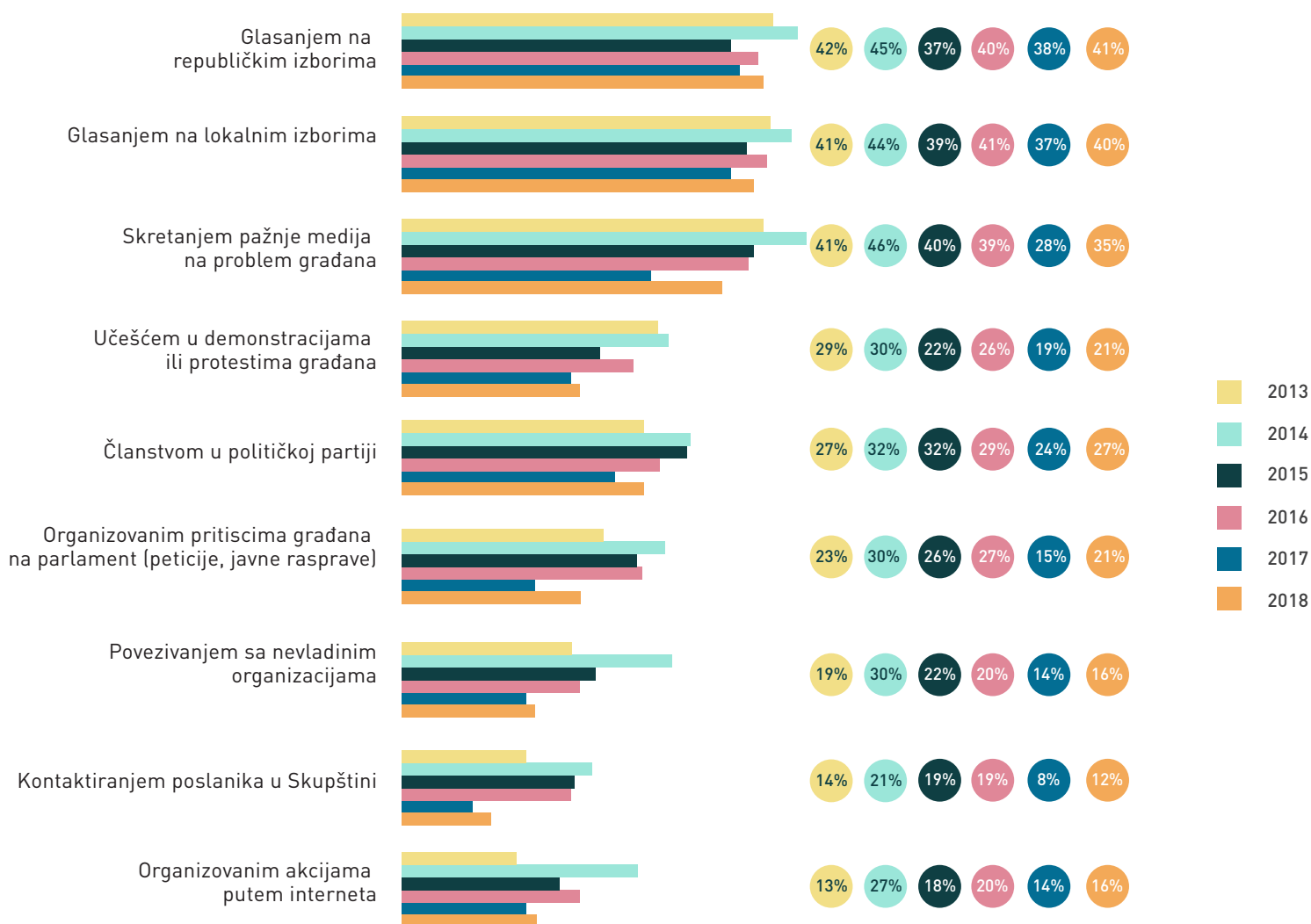
Posle povećanja poverenja u efikasnost građanskih akcija 2014. u odnosu na 2013. godinu, od 2014. godine poverenje u efikasnost građanskog angažmana pokazuje trend pada, sa posebno upadljivim padom 2017. godine. Ove godine, u odnosu na prethodnu, poverenje je ponovo blago poraslo, ali je za većinu akcija i dalje niže nego ranijih godina:

- Nešto više od trećine (35%) veruje da građani mogu da utiču na promene skretanjem pažnje medija na probleme građana
- Približno svaki peti građanin veruje da se stvari mogu menjati učešćem u demonstracijama i protestima građana, a isto toliko da se stvari mogu menjati učešćem u organizovanim pritiscima na parlament (kao što su potpisivanje peticije i učešće u javnoj raspravi)
- Samo 16% veruje da na promenu stvari može da se utiče povezivanjem sa nevladinim organizacijama i organizovanim akcijama putem interneta, a 12% kontaktiranjem poslanika u skupštini

Kao i prethodnih godina, građani najviše veruju da na promene stvari u državi mogu da utiču glasanjem na izborima, ali i to poverenje izražava znatno manje od polovine: 41% na republičkim izborima i 40% na lokalnim izborima.

Grafikon 22: Koliko svakom od sledećih akcija možete da utičete na promenu stvari za koje smatrate da ih treba menjati u našoj državi?

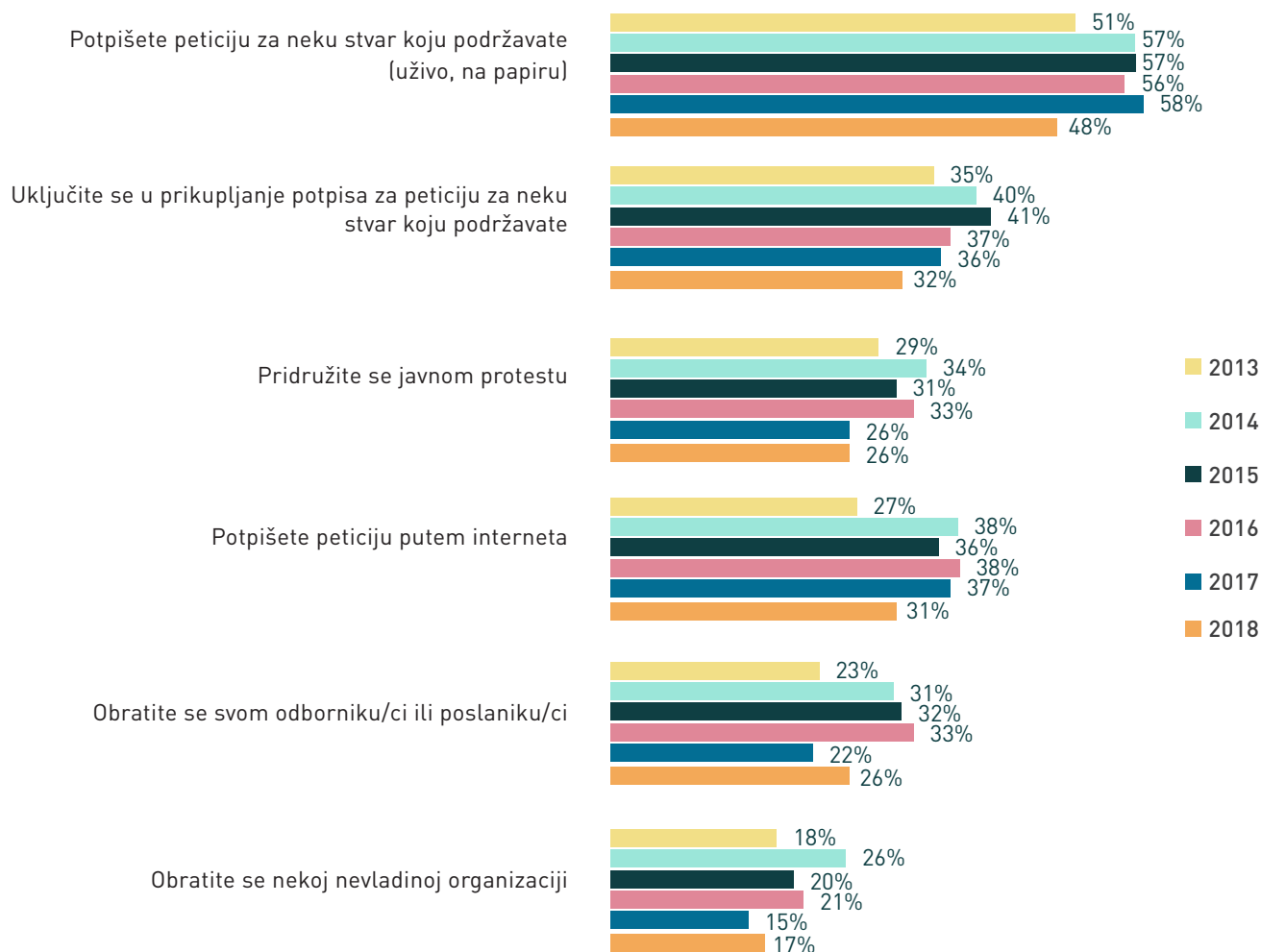
% MOŽE DA UTIČE NA PROMENE (PRILIČNO+ MNOGO)

Građani su, kao i prethodnih godina, izrazili nešto veću spremnost za učešće u inicijativama za promene stvari, nego što su izrazili poverenje da građanske akcije mogu dovesti do promena, ali se u poslednje dve godine i ta deklarativna spremnost na učešće smanjila. (Grafikon 23)

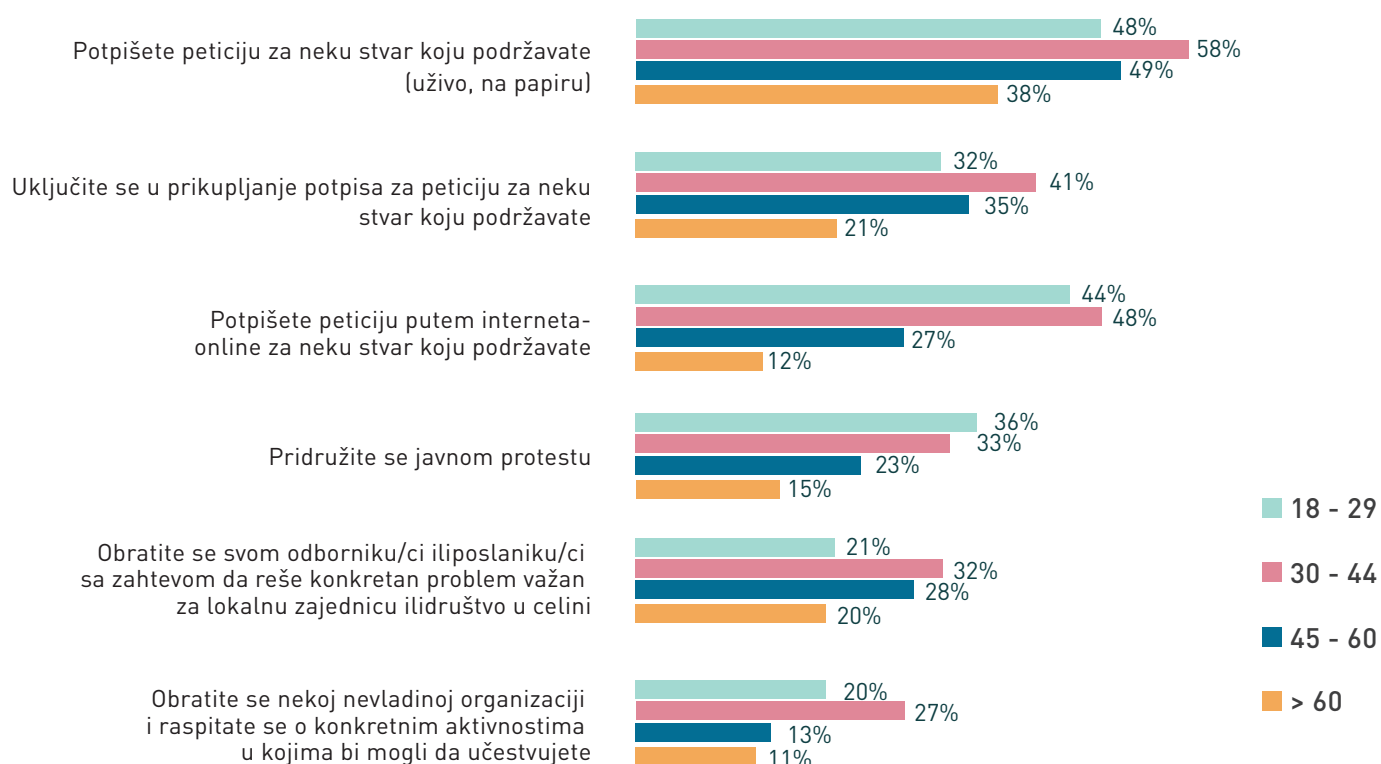
U poslednje dve godine, posebno je upadljiv pad spremnosti građana da se pridruže javnom protestu (sa oko trećine ranijih godina, na 26% u poslednje dve godine), da se obrate svom odborniku ili poslaniku (sa oko trećine ranijih godina na 22% 2017 i 26% ove godine), i da se obrate nekoj nevladinoj organizaciji (sa 20% i više prethodne tri godine, na 15% i 17% poslednje dve godine). Ove godine, uočljiv je i znatan pad spremnosti građana za potpisivanje peticije. Dok je svih prethodnih godina preko polovine građana izražavalo spremnost da potpišu peticiju, ove godine je tu spremnost izrazilo 48% - znatno manje nego prethodne godine kada je to bilo 58%. (Grafikon 23)

Grafikon 23: Koliko ste vi lično spremni da ...?
 % SPREMNI SU (UGLAVNOM + U POTPUNOSTI)

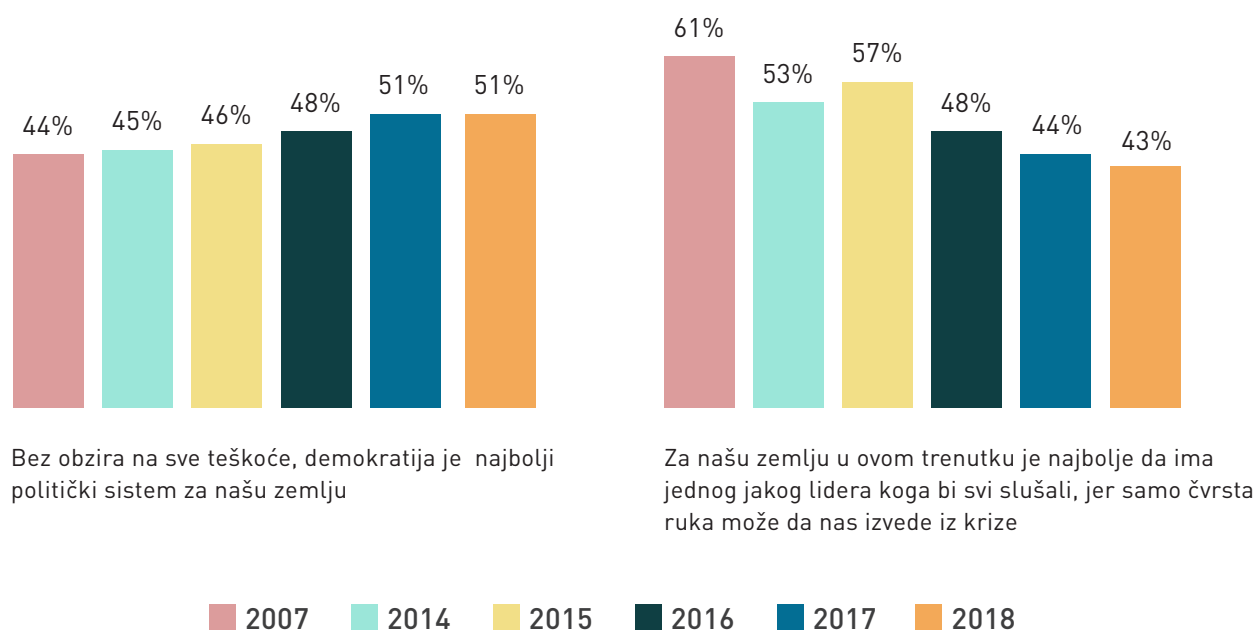
Generacije od 30 do 44 godine su izrazile i najveću spremnost za učešće u većini akcija, a podjednaku spremnost izrazile su najmlađe generacije u pogledu potpisivanja peticije online i učešću u javnim protestima (Grafikon 24)

Grafikon 24: Koliko ste vi lično spremni da ...?
% SPREMNI SU (UGLAVNOM + U POTPUNOSTI)

Dok poverenje građana da sopstvenim angažovanjem mogu da utiču na promene i spremnost na učešće postepeno opadaju, opada i uverenje da nas samo politika “čvrste ruke” može izvući iz krize, a raste podrška demokratiji kao najboljem političkom sistemu za Srbiju.² Prethodne godine, demokratiju kao najbolji sistem prvi put je podržalo više od polovine građana i prvi put je veći procenat građana podržao demokratiju, nego što se saglasilo sa uverenjem da nas iz krize može izvući samo politika “čvrste ruke”. Ove godine u tom pogledu nije bilo promena. (Grafikon 25).

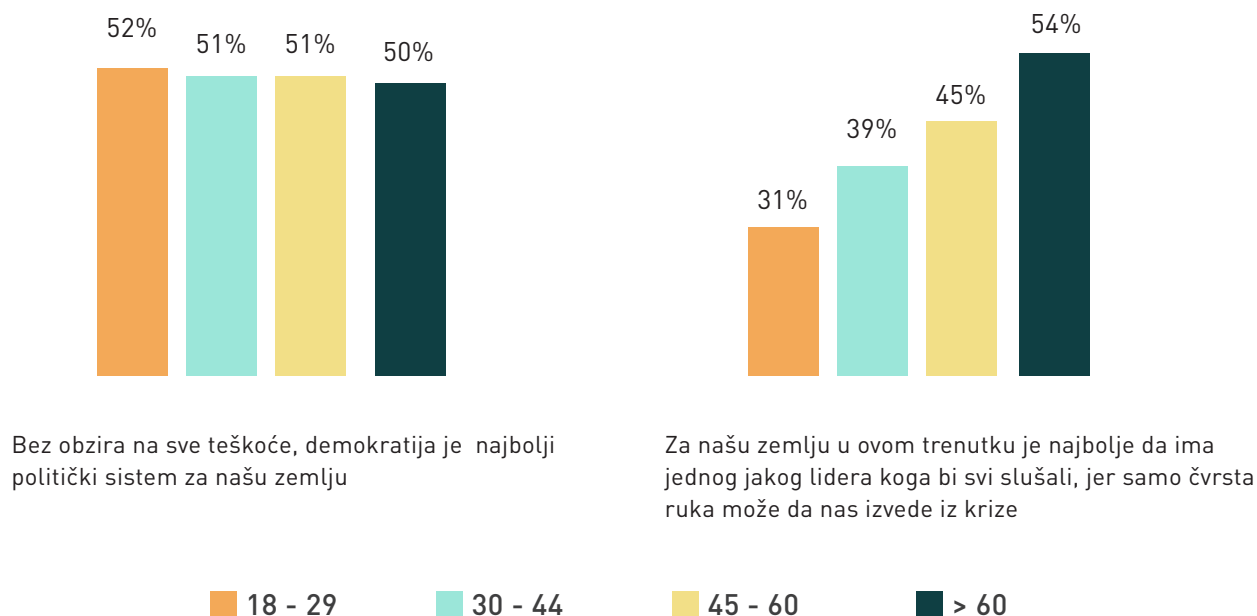
Grafikon 25: Podrška demokratiji i “čvrstoj ruci”? SLAŽE SE (Uglavnom + U potpunosti)

² Izvor za 2007 godinu: Istraživanje javnog mnjenja „Potencijal za demokratiju“ 2007. Ipsos Strategic Marketing za Heinrich Bell i LDP

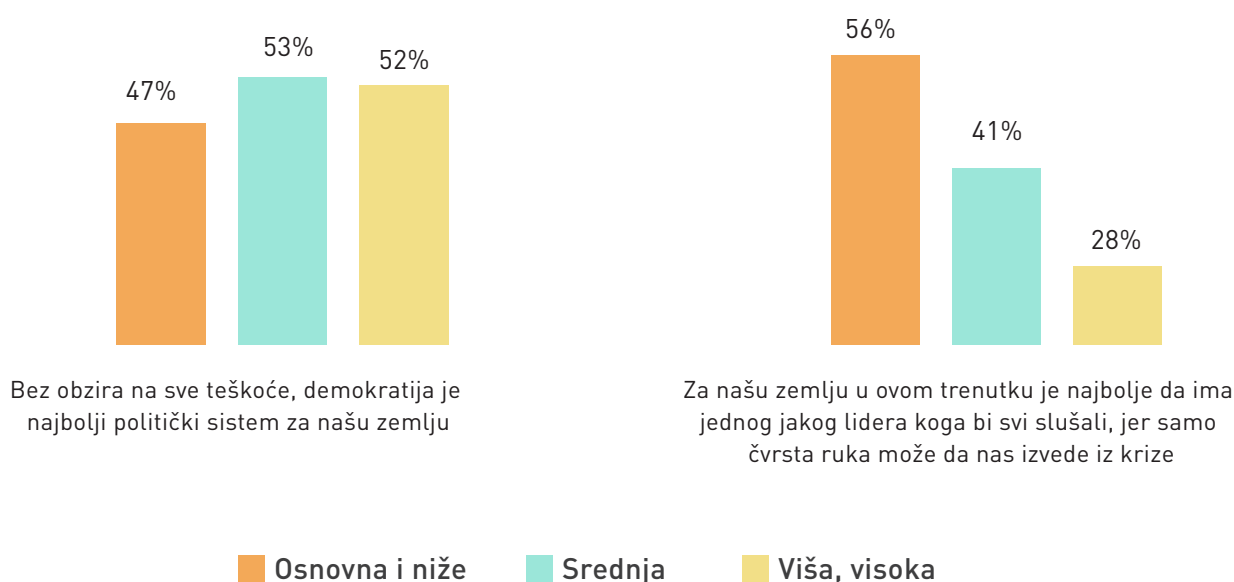
U pogledu podrške demokratiji nema međugeneracijskih razlika, ali porška politici „čvrste ruke“ upadljivo raste sa godinama starosti. Dok manje od trećine građana između 18 i 29 godina smatra da nas samo „čvrsta ruka“ može izvući iz krize, u to veruje više od polovine građana preko 60 godina. (Grafikon 26)

Grafikon 26: Podrška demokratiji i "čvrstoj ruci"? SLAŽE SE (Uglavnom + U potpunosti)

U pogledu obrazivnih grupa nema bitnih razlika u podršci demokratiji, ali su stavovi prema vladavini „čvrste ruke“ upadljivo različiti: više od polovine građana sa najnižim obrazovanjem, 56%, a samo 28% građana sa višim i visokim podržava vladavinu „čvrste ruke“. (Grafikon 27)

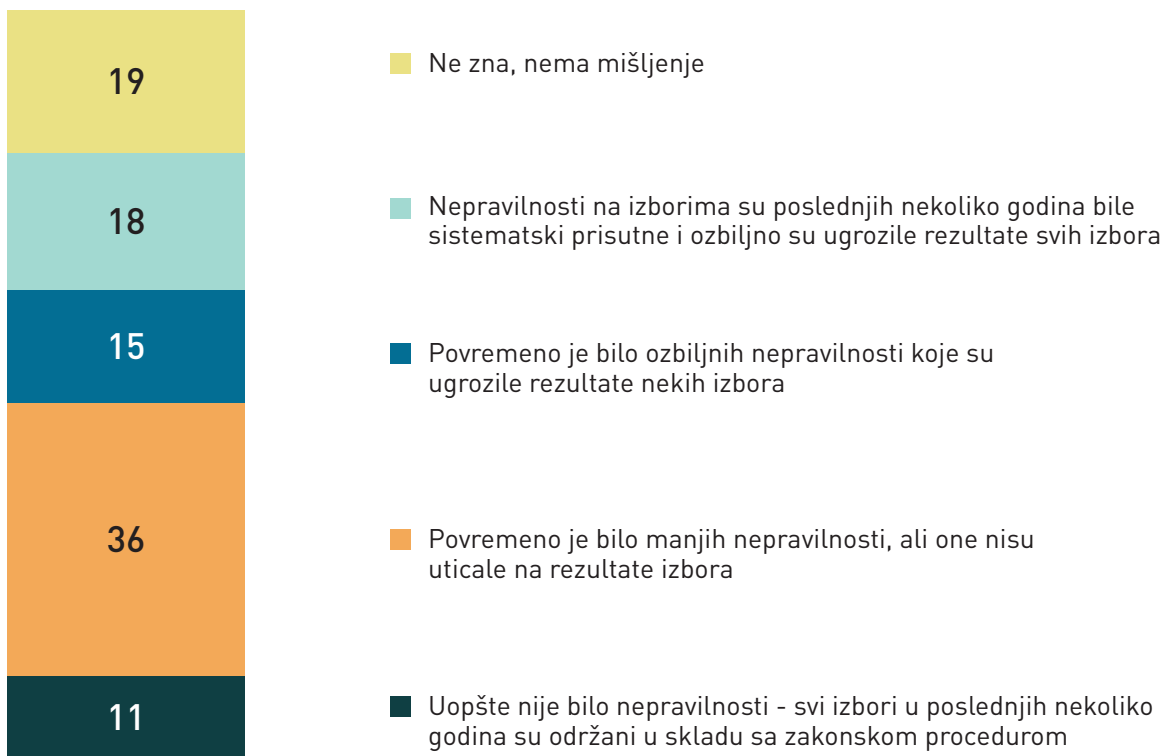
Grafikon 27: Podrška demokratiji i "čvrstoj ruci"? SLAŽE SE (Uglavnom + U potpunosti)

IZBORI – PERCEPCIJA REGULARNOSTI I SPREMNOST ZA PODRŠKU INICIJATIVA ZA BOLJE REGULISANJE IZBORNOG PROCESA

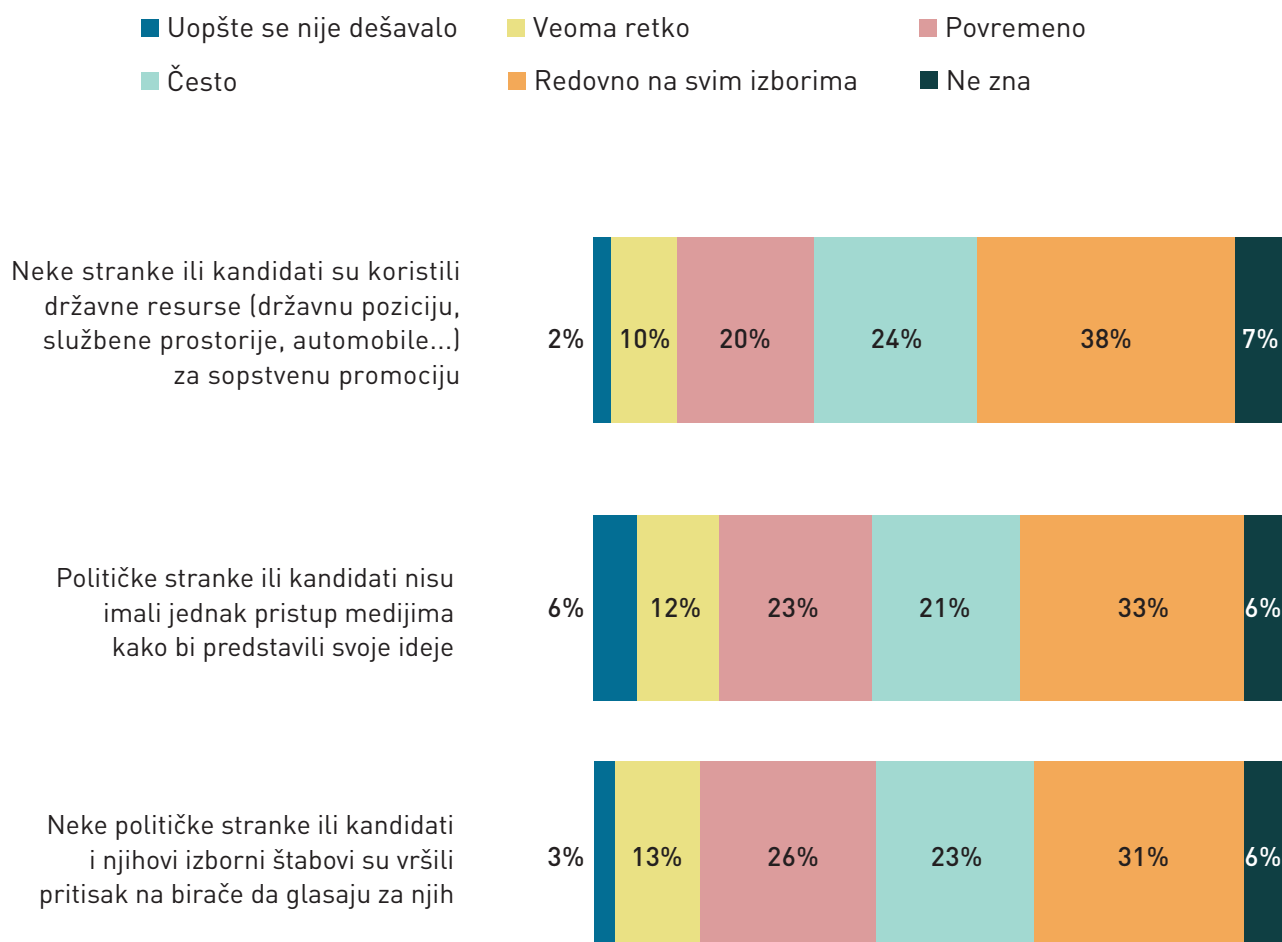
Preko dve trećine građana smatra da je bilo nepravilnosti u izbornim procedurama u proteklih nekoliko godina. Trećina građana veruje da je na izborima bilo ozbiljnih nepravilnosti koje su ugrozile rezultate izbora. Druga trećina smatra da je takođe bilo nepravilnosti, ali da su one bile manje i nisu uticale na rezultate izbora. Dok 11% građana smatra da nije bilo nikakvih nepravilnosti tokom izbornih procesa u proteklih nekoliko godina. (Grafikon 28)

Grafikon 28: Generalno gledano, u kojoj meri su, po vašem mišljenju, nepravilnosti u izbornim procedurama bile prisutne u izborima u poslednjih nekoliko godina i koliko su one mogle da utiču na rezultate izbora?

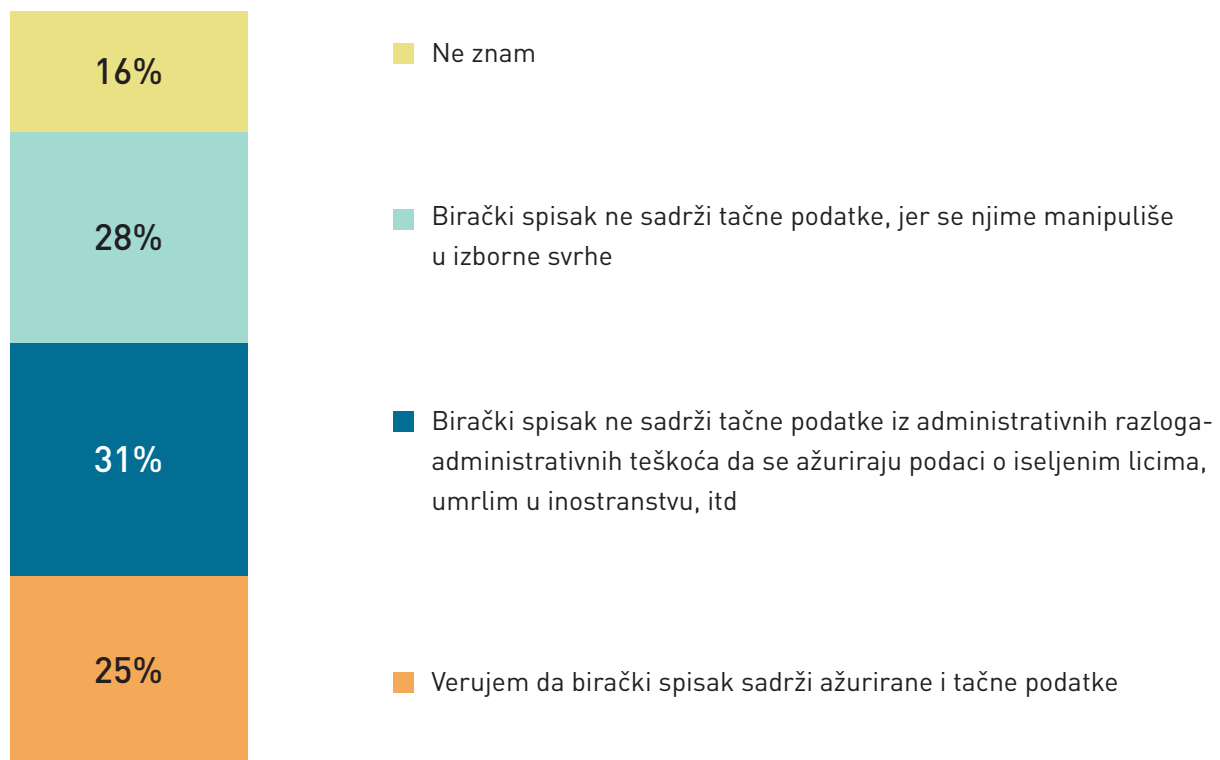
Većina onih koji smatraju da je na izborima bilo bar manjih nepravilnosti veruje da su sve navedene nepravilnosti bile prisutne često, ili čak na svim izborima. Građani veruju da se najčešće dešavaju nepravilnosti vezane za zloupotrebu državnih resursa. (Grafikon 29).

Grafikon 29: Ovde su navedene neke od nepravilnosti / neregularnosti koje su najčešće isticane. Molim vas da za svaku od njih kažete, koliko se po vašem mišljenju to često dešavalo na izborima u poslednjih nekoliko godina, bez obzira da li mislite ili ne

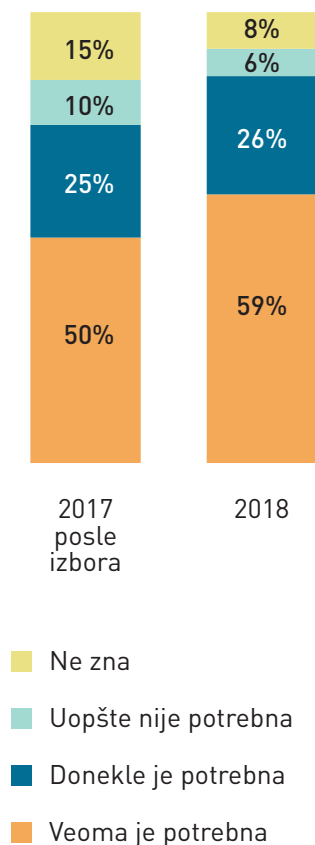
Ne postoji dovoljno poverenja u ažurnost i tačnost jedinstvenog biračkog spiska. Više od polovine (59%) građanja Srbije smatra da birački spisak nije tačan. Sa druge strane, ¼ građana veruje da je birački spisak tačan i ažuran. (Grafikon 30)

Grafikon 30: Kao što znate, birački spisak predstavlja zvaničnu bazu svih građana koji imaju biračko pravo, a koju ažuriraju državni organi. Šta vi mislite o biračkom spisku?

Procenat građana koji smatra da je potrebna nezavisna kontrola izbornog procesa znatno je porastao u odnosu na 2017. godinu, a smanjio se procenat onih koji nisu imali stav o ovom pitanju. Građani su i dalje podeljeni u mišljenju ko prvenstveno treba da sprovodi kontrolu. Porastao je procenat onih koji su mišljenja da međunarodne organizacije treba da sprovode nezavisnu kontrolu izbora. (Grafikon 31 i 32)

Grafikon 31: U kojoj meri je nezavisna kontrola regularnosti izbornog procesa u našoj zemlji potrebna?

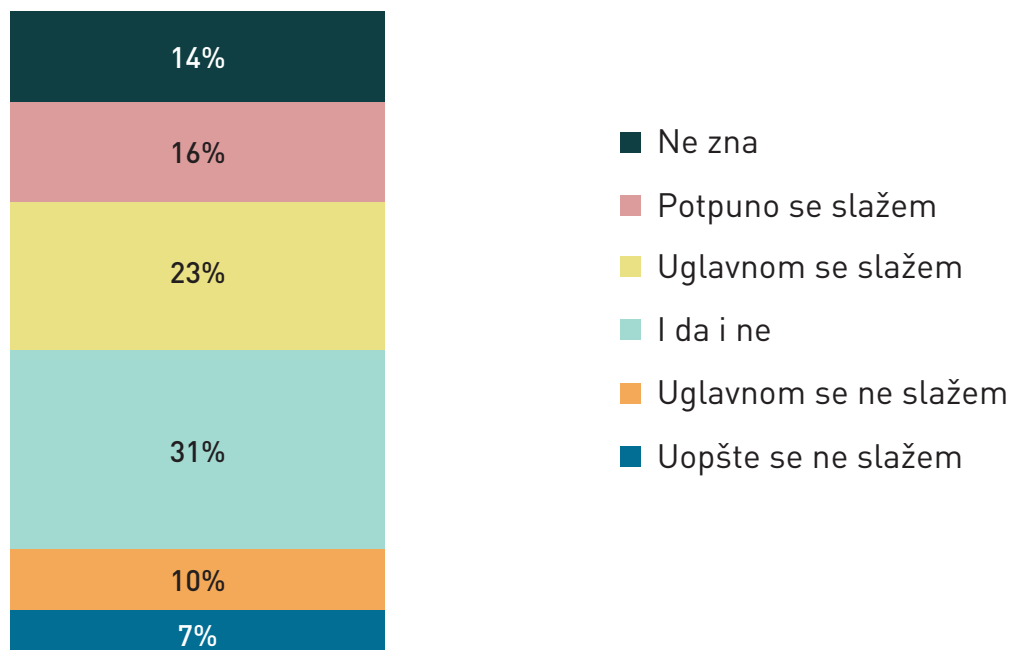

Grafikon 32: Ko po vašem mišljenju prvenstveno treba da sprovodi takvu kontrolu regularnosti izbora?

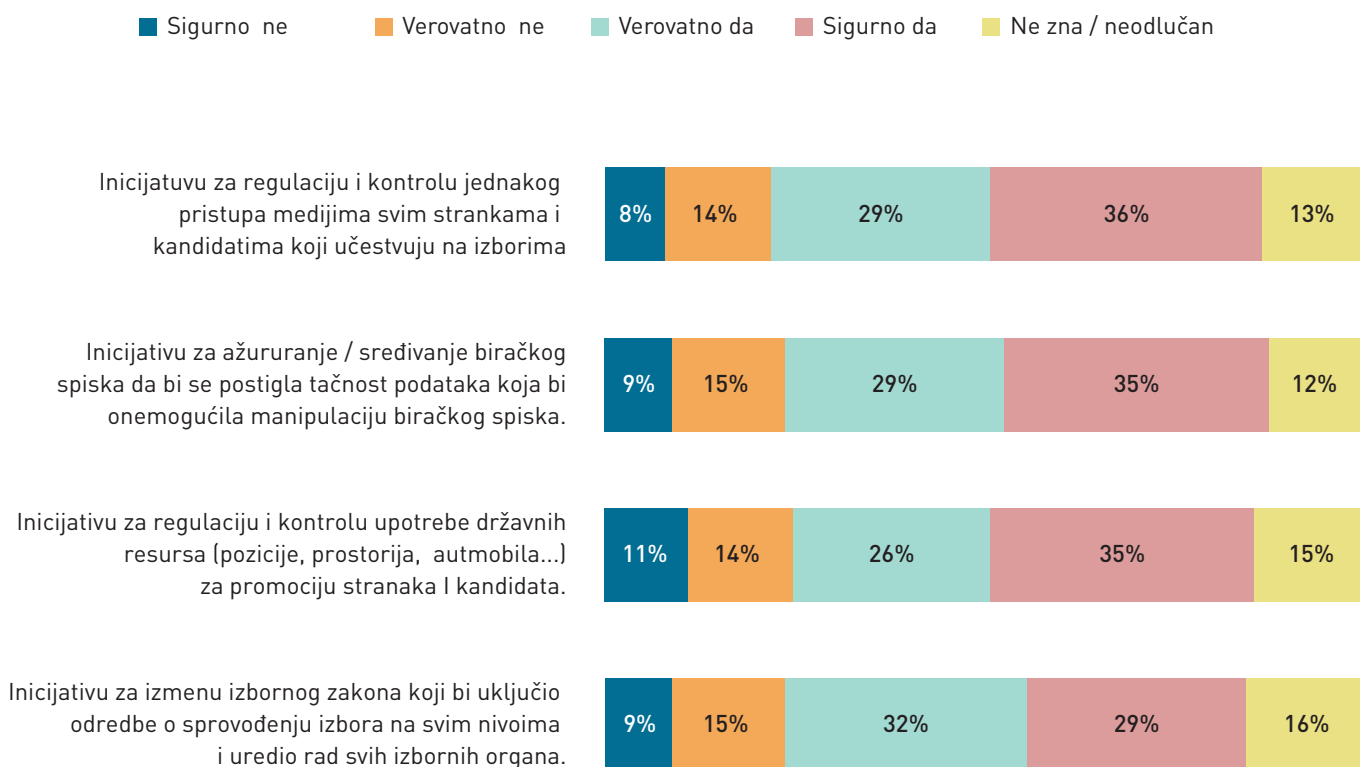
Tek nešto više od trećine građana se slaže da građani sami treba da pokrenu inicijative za bolje regulisanje izbornog procesa, ali je blizu trećine neodlučno, a samo 17% se ne slaže. (Grafikon 33)

Grafikon 33: Neki ljudi misle da inicijative vezane za regulisanje izbornog procesa u našoj zemlji građani ne treba da prepuštaju političarima i političkim strankama. Građani treba sami da se angažuju i pokrenu inicijative za bolje regulisanje izbornog procesa

Većina građana bi podržala svaku od navedenih inicijativa - znatno više nego što podržava stav da građani sami treba da pokrenu inicijative za regulisanje izbora. (Grafikon 34)

Grafikon 34: Koliko je verovatno da biste vi lično podržali sledeće inicijative?

KORUPCIJA - PERCEPCIJA ZNAČAJA KORUPCIJE I NJENOG UTICAJA NA DRUŠTVO I SOPSTVENI ŽIVOT

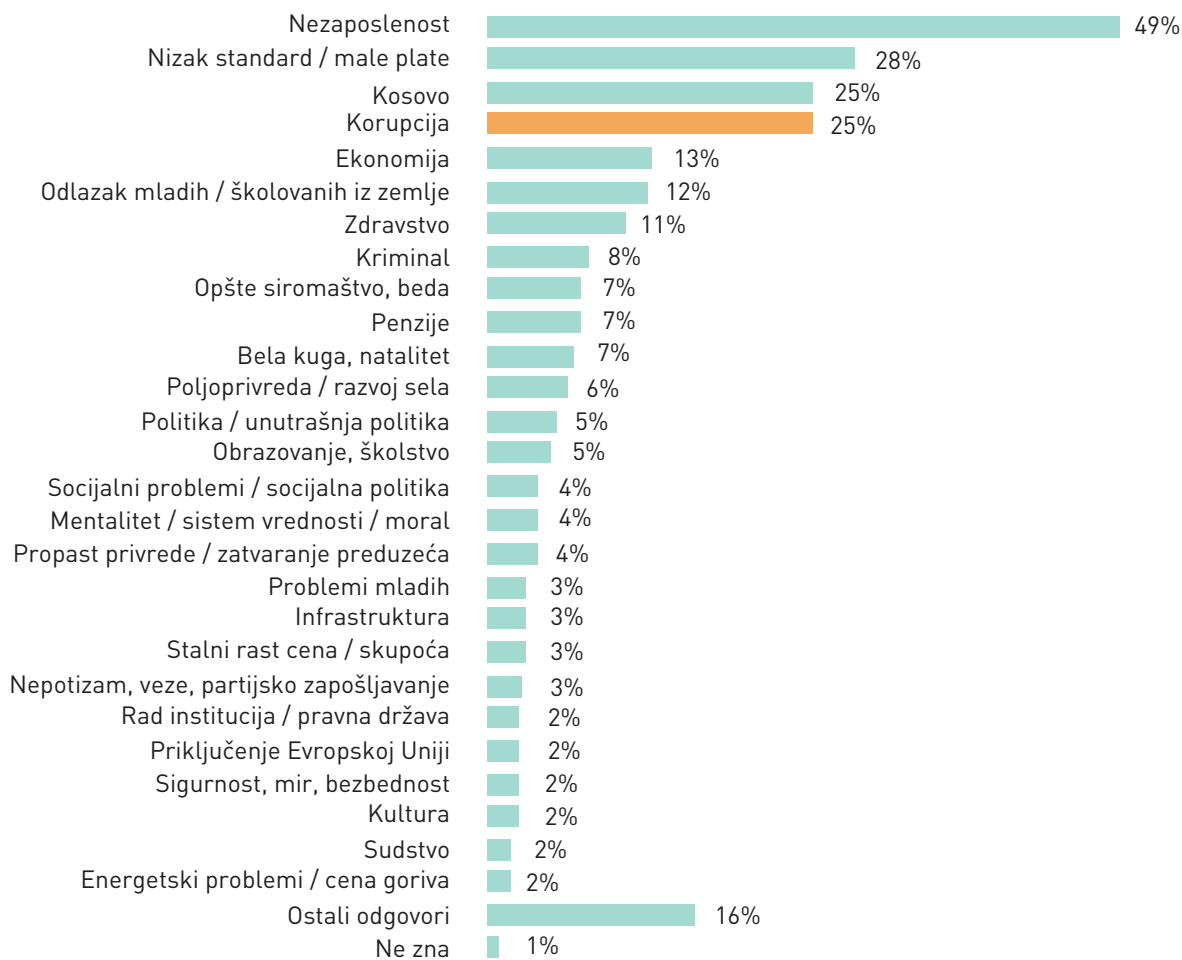
Korupciju kao problem koji građane lično najviše zabrinjava, na prvom mestu je navelo 7% građana, a svaki četvrti navodi korupciju među tri najznačajnija problema. (Grafikoni 35 i 36)

Grafikon 35: Koji su po Vašem mišljenju najznačajniji problemi sa kojim se Srbija u ovom trenutku suočava, problemi zbog kojih ste vi lično najviše zabrinuti? PRVI POMENUTI - SPONTANO NAVOĐENJE

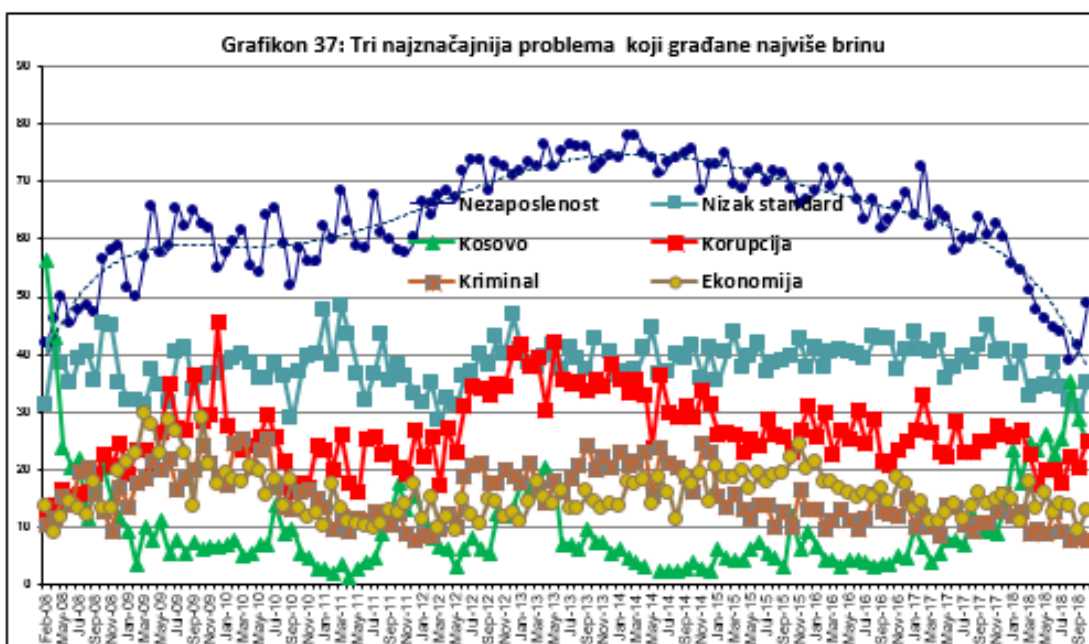

Grafikon 36: Koji su po Vašem mišljenju najznačajniji problemi sa kojim se Srbija u ovom trenutku suočava, problemi zbog kojih ste vi lično najviše zabrinuti?

TRI NAJZNAČAJNIJA PROBLEMA - SPONTANO NAVOĐENJE

U poslednjih deset godina, korupcija kao problem koji najviše brine građane varira u zavisnosti od aktuelnih tema u javnosti, ali je najčešće pozicionirana iza nezaposlenosti i niskog standarda. Tokom ove godine problem Kosova postikivao korupciju na četvrto mesto. (Grafikon 37)

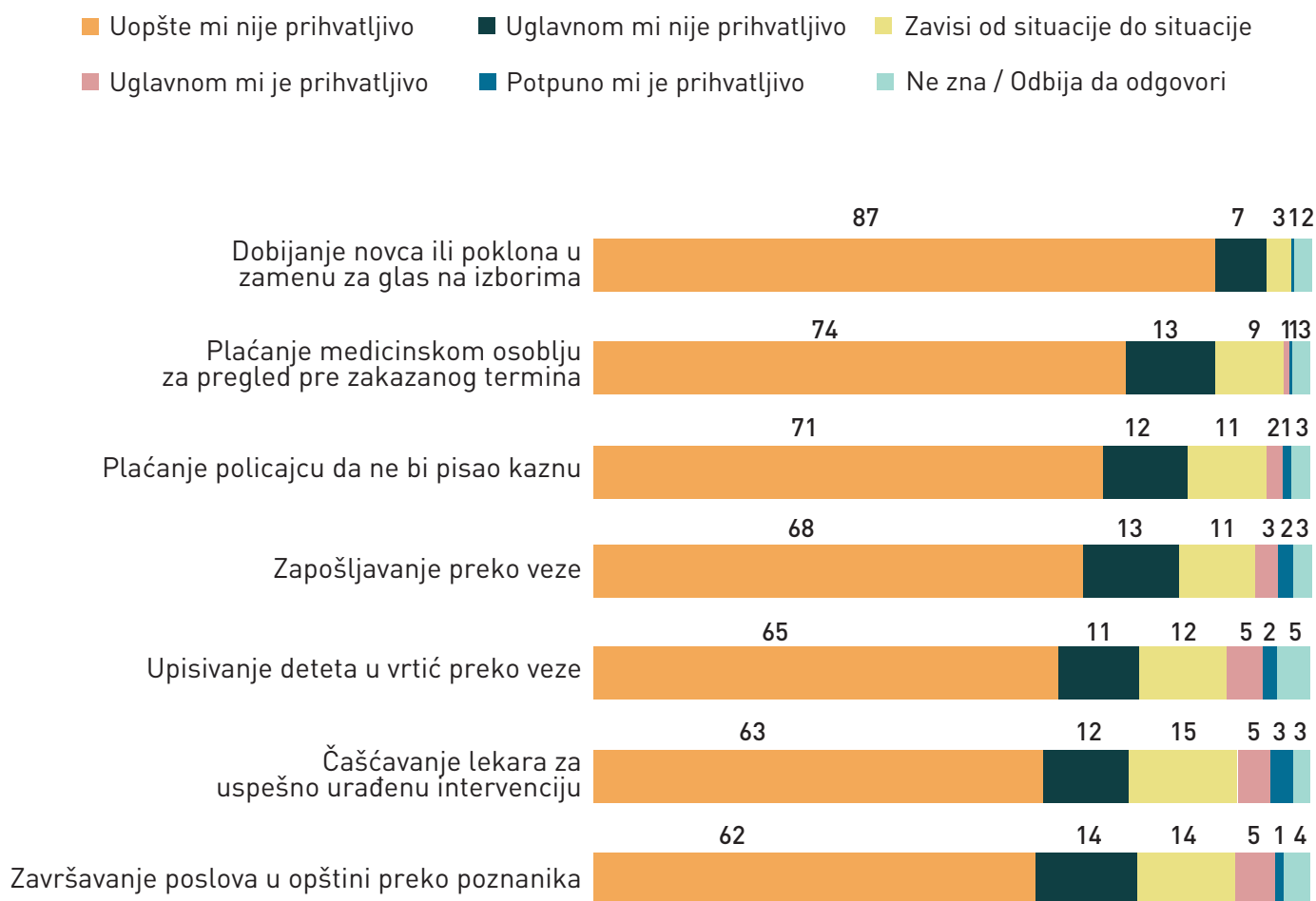

Ocenjujući meru u kojoj su različita koruptivna ponašanja za njih prihvatljiva, većina građana je izrazila da su takva ponašanja za njih neprihvatljiva, ali prihvatljivost znatno varira kroz različite svrhe koruptivnog ponašanja. (Grafikon 38)

Najveći procenat građana ocenio je da im je neprihvatljiva korupcija u cilju postizanja izbornih rezultata: 87% je ocenilo da im je potpuno neprihvatljivo dobijanje novca ili poklona u zamenu za glas na izborima i još 7% da im je uglavnom nerihvatljivo. **Znatno manji procenat izrazio je da im je neprihvatljivo korišćenje veza da bi se završio neki posao** (zapošljavanje preko veze, upisivanje deteta u vrtić, završavanje poslova u opštini) i čašćavanje lekara za uspešno obavljanje intervenciju.

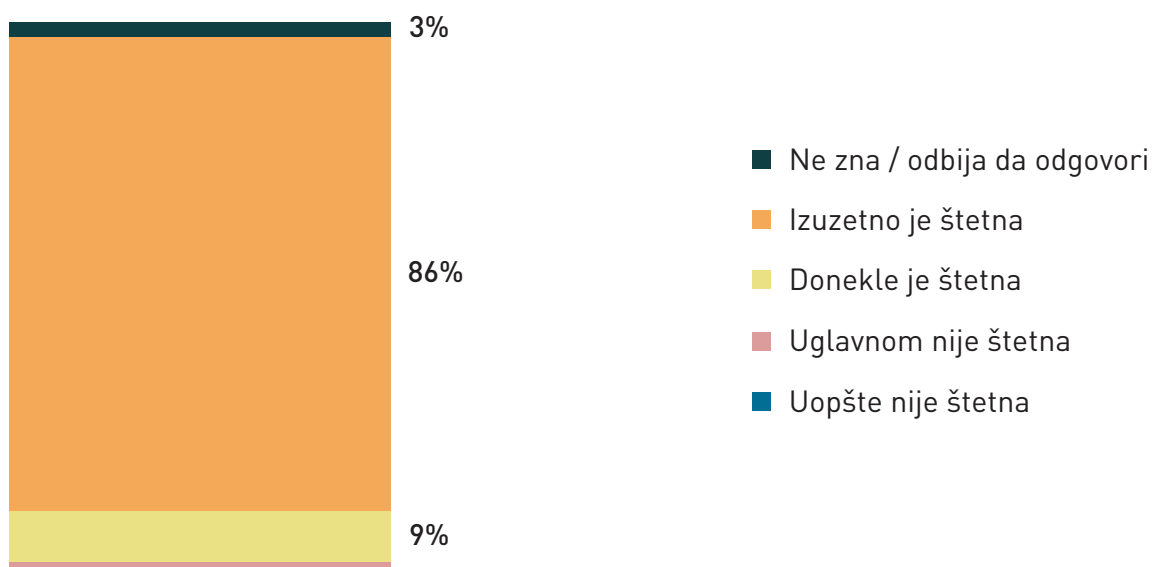
Uočljivo je da znatno veći procenat ocenjuje da je plaćanje medicinskom osoblju za pregled pre zakazanog termina neprihvatljivo, nego čašćavanje lekara posle intervencije. (Grafikon 38)

Grafikon 38: Koliko su sledeći oblici ponašanja prihvatljivi za vas?

Građani su saglasni da je korupcija štetna po društvo u kome žive (95%), a velika većina smatra da je izuzetno štetna (86%). (Grafikon 39)

Grafikon 39: Koliko je korupcija štetna po društvo u kome živimo

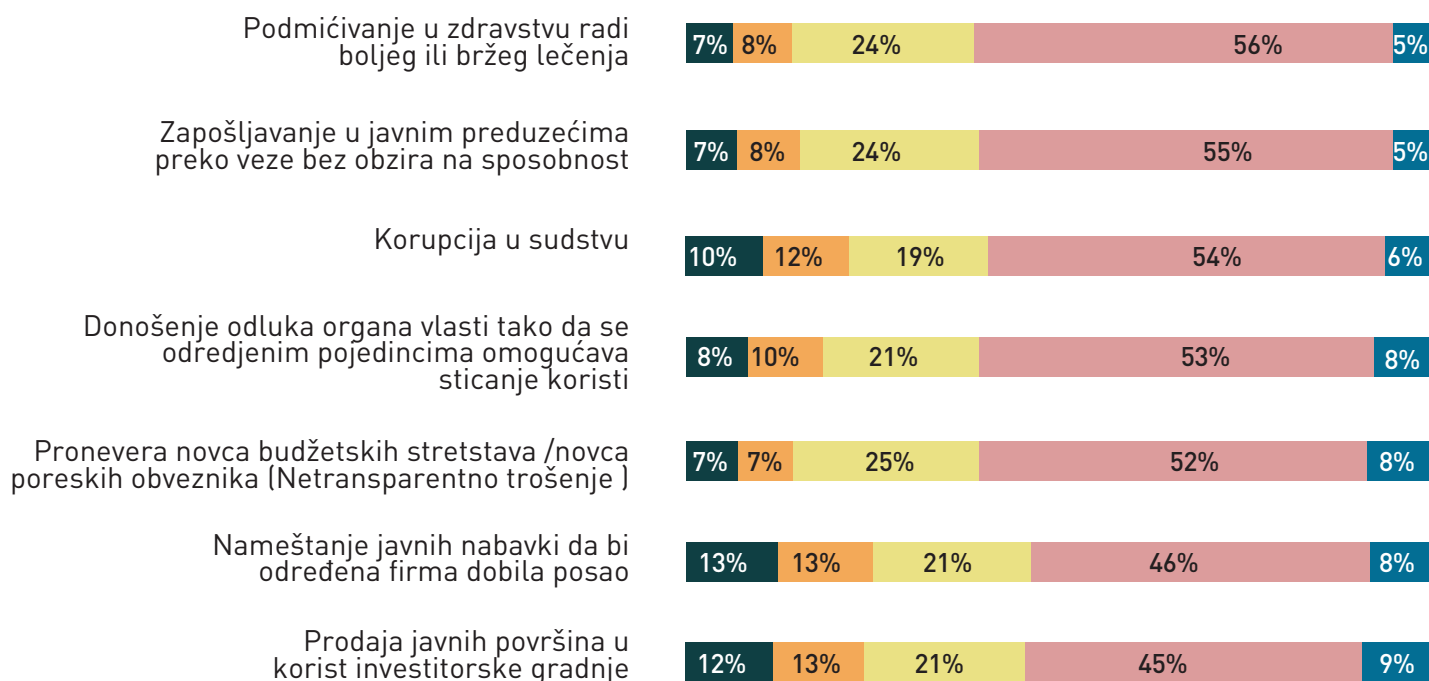

Znatno veći procenat građana ocenilo je da je korupcija izuzetno štetna za društvo u kome žive, nego što smatra da pojedini oblici korupcije izuzetno utiču na njihov život.

Građani u najvećem procentu ocenjuju da na njihov život izuzetno utiču oblici korupcije koji su na direktniji način prisutni u njihovom svakodnevnom životu - podmićivanje u zdravstvu radi boljeg ili bržeg lečenja (56%), zapošljavanje preko veze u javnim preduzećima (55%) i korupcija u sudstvu (54%), a manje oni oblici čiji su mehanizmi uticaja na život građana manje direktni i njima manje jasni - najmanje nemeštanje javnih nabavki (46%) i prodaja javnih površina u korist investitorske gradnje (45%). (Grafikon 40)

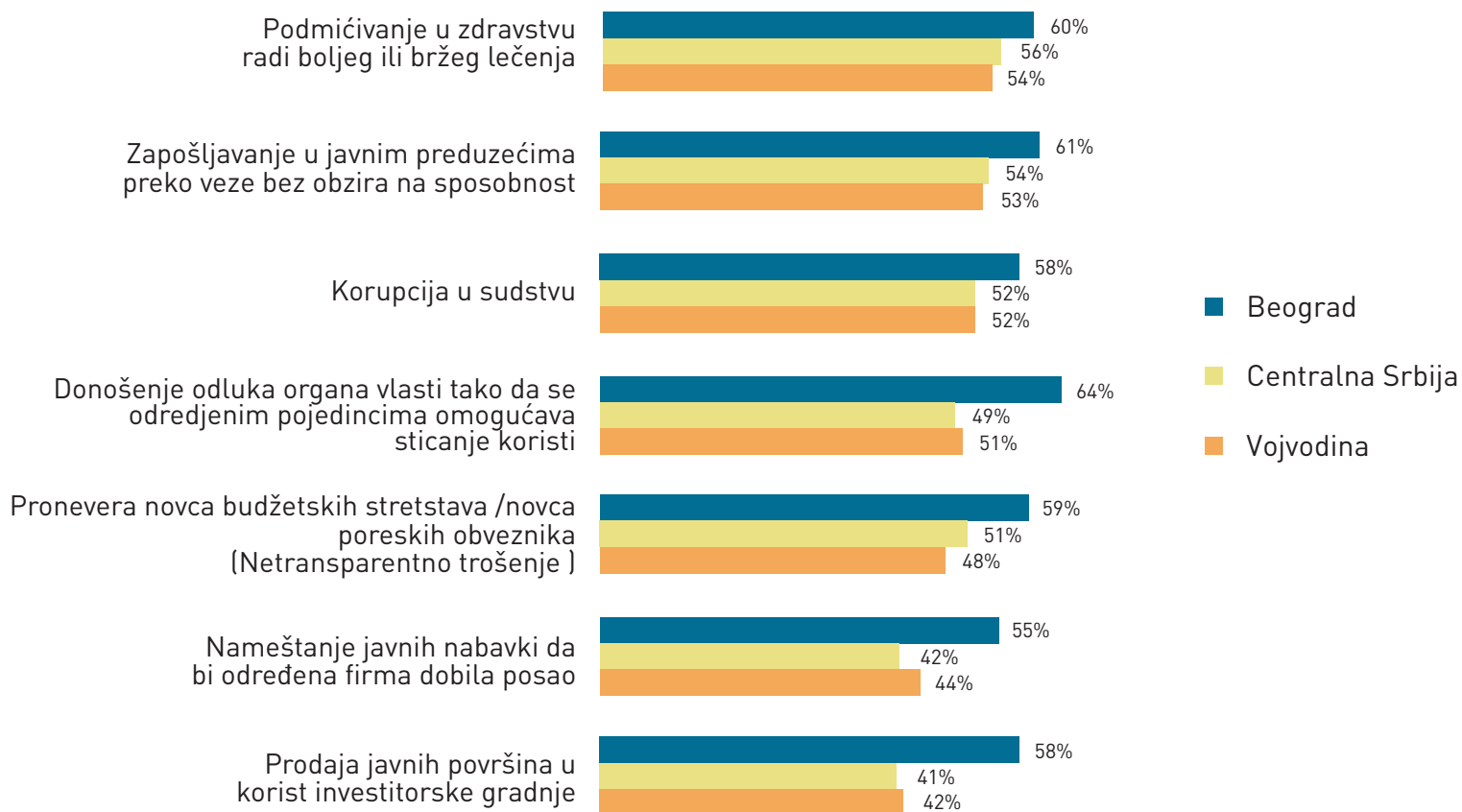
Grafikon 40: Koliko na vaš život utiču sledeći oblici korupcije?

Uopšte ne utiče
 Uglavnom ne utiče
 Donekle utiče
 Izuzetno utiče
 Ne zna / odbija da odgovori

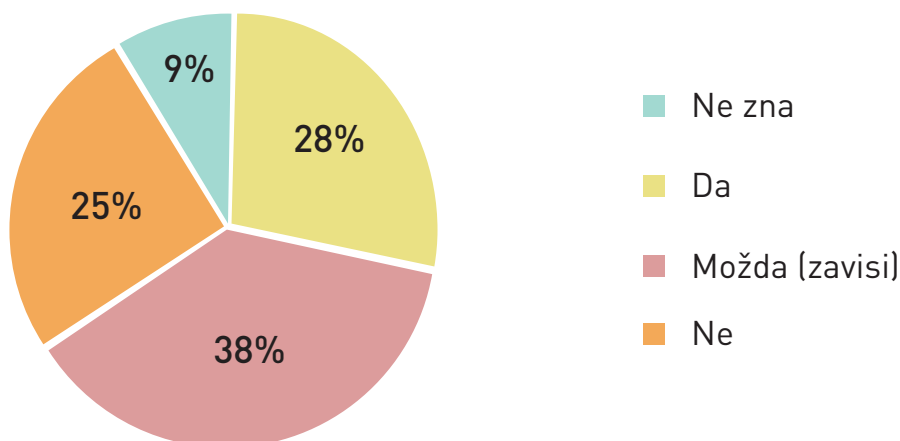
Stanovnici Beogradskog regiona u većoj meri ocenjuju da navedeni oblici korupcije izuzetno utiču na njihov život. Razlike su posebno upadljive u oblastima koje nisu na očigledan način vezane za svakodnevni život građana - donošenje odluka organa vlasti tako da se određenim pojedincima omogućava sticanje koristi, pronevera novca budžetskih sredstava, nameštanje javnih nabavki da bi određena firma dobila posao, prodaja javnih površina u korist investitorske gradnje (Grafikon 41)

Grafikon 41: Koliko na vaš život utiču sledeći oblici korupcije?
% IZUZETNO UTIČE

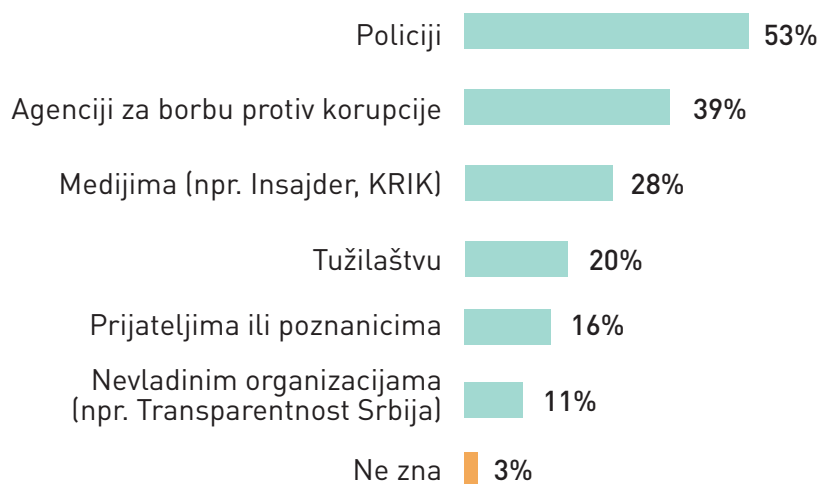
U pogledu spremnosti da prijave slučaj korupcije, građani su najčešće izrazili neodlučnost, 47% (38% kaže da bi možda prijavilo - zavisno od okolnosti, a 9% da ne zna šta bi učinilo). Četvrtina građana je rekla da ne bi prijavili slučaj korupcije, a tek nešto više, 28%, da bi prijavili. (Grafikon 42)

Grafikon 42: Da li biste vi prijavili slučaj korupcije?

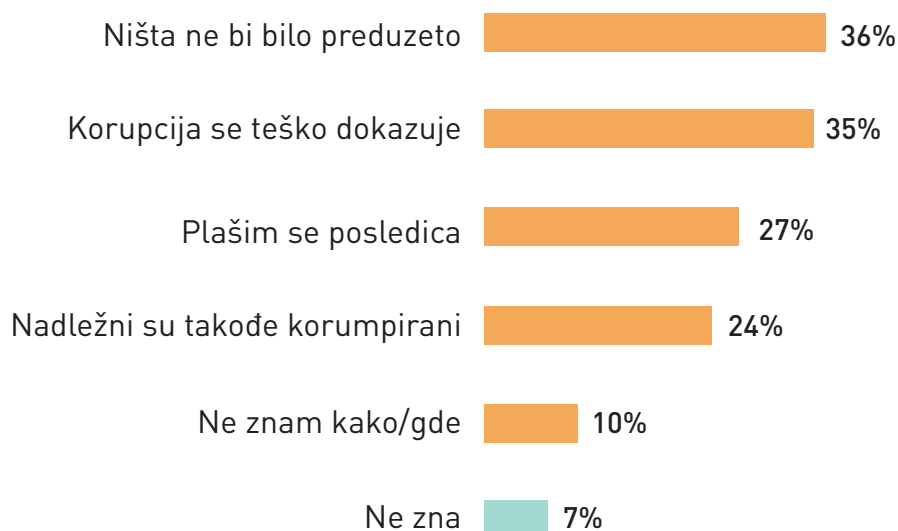
Oni koji bi prijavili korupciju (28% populacije), prvenstveno bi prijavili policiji, 53%, a zatim Agenciji za borbu protiv korupcije, 39%. Samo 11% prijavilo bi nevladinim organizacijama (kao što je Transparentnost Srbija). (Grafikon 43)

Grafikon 43: Kome biste prijavili korupciju? (višestruki odgovor sa ponuđene liste)
Baza: oni koji bi prijavili slučaj korupcije (28% ciljne populacije)

Oni koji ne bi prijavili slučaj korupcije (25% populacije) podeljeni su u razlozima koje navode, ali nešto češće navode da ništa ne bi bilo preduzeto (36%) i da se korupcija teško dokazuje (35%). Znatan procenat navodi i da se plaši posledica (27%) i da su nadležni takođe korumpirani (24%). Svaki deseti kaže da ne zna kako i gde bi prijavili slučaj korupcije.

Grafikon 44: Zašto ne biste prijavili korupciju? (višestruki odgovor sa ponuđene liste)
Baza: oni koji ne bi prijavili slučaj korupcije (25% ciljne populacije)

Najzad, velika većina građana rekla je da ne zna nikoga u svom okruženju ko je prijavio slučaj korupcije (94%).
(Grafikon 45)

Grafikon 45: Da li znate nekog iz vašeg okruženja ko je prijavio korupciju?

